

Keskkonna ja kliimameetmete programm (LIFE)

Taotlusvoor

Strateegilised loodus- ja integreeritud projektid (SNAP/SIP)
(LIFE-2021-STRAT-kahest voorust koosnev)

Versioon 1.0
8. juuli 2021.

MUUDATUSTE AJALUGU			
Versioon	Avaldamis- kuupäev:	Muudatus	Lehe- kõlg
1.0	08.07.2021	Algversioon (uus mitmeaastane finantsraamistik).	

EUROOPA KLIIMA, TARISTU JA KESKKONNA RAKENDUSAMET (CINEA)

CINEA.D – loodusvarad, kliima, kestlik sinine majandus ja puhas energia

CINEA D.2 – LIFE keskkond (loodus ja ringmajandus)

CINEA.D.1 – LIFE energia + LIFE kliima

TAOTLUSVOOR

SISUKORD

0. Sissejuhatus.....	5
1. Taust	6
Mis on LIFE programm?	6
Loodus ja elurikkus	7
Ringmajandus ja elukvaliteet	7
Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine	8
Puhtale energiale üleminek	9
2. Tegevuse liik — Eesmärgid — Teemad ja prioriteedid — Tegevused, mida saab rahastada — Eeldatav mõju 9	
Tegevuse liik.....	9
LIFE-2021-STRAT-NAT-SNAP-kahest voorust koosnev) - Strateegilised loodusprojektid	11
Eesmärgid	11
Kohaldamisala — Tegevused, mida saab rahastada	12
Eeldatav mõju	14
Toetusmäär	15
Lisatingimused	15
LIFE-2021-STRAT-ENV-SIP-kahest voorust koosnev) - Strateegilised integreeritud projektid – keskkond	20
Eesmärgid	20
Kohaldamisala — Tegevused, mida saab rahastada	21
Eeldatav mõju	25
Toetusmäär	25
Lisatingimused	25
LIFE-2021-STRAT-CLIMA-SIP-kahest voorust koosnev) - Strateegilised integreeritud projektid – Kliimameetmed	30
Eesmärgid	30

Kohaldamisala — Tegevused, mida saab rahastada	31
Eeldatav mõju	35
 Toetusmäär	35
Lisatingimused	35
3. Olemasolev eelarve.....	41
4. Ajakava ja tähtajad.....	42
5. Lubatavus ja dokumendid	43
6. Abikõlblikkus	45
Abikõlblikud osalejad (abikõlblikud riigid).....	45
Konsortsiumi koosseis	46
Abikõlblikud tegevused	46
Geograafiline asukoht (sihtriigid)	47
7. Finants- ja tegevussuutlikkus ning välistamine	48
Finantssuutlikkus.....	48
Tegevussuutlikkus	48
Välistamine.....	49
8. Hindamise ja toetuste andmise menetlus	50
9. Hindamiskriteeriumid	51
10. Toetuslepingute õiguslik ja rahaline vormistamine	54
Alguskuupäev ja projekti kestus	54
Vahe-eesmärgid ja tulemused	54
Toetuse vorm, toetusmäär ja maksimaalne toetussumma	54
Eelarvekategooriad ja kulude abikõlblikkus	54
Aruandlus ja maksekord	56
Ettemaksetagatised	57
Tõendid	57
Vastutuskord tagasinõudmise korral.....	57
Projekti rakendamise sätted	57
Muud eripärad.....	58
Mittevastavus ja lepingu rikkumine	58
11. Kuidas esitada taotlust.....	59
12. Abiteave	60
13. Olulist.....	61

0. Sissejuhatus

See on taotlusvoor ELi **tegevustoetuste** kohta ringmajanduse ja elukvaliteedi, looduse ja elurikkuse ning kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise valdkonnas **keskkonna ja kliimameetmete programmi (LIFE)** raames.

Kõnealuse ELi rahastamisprogrammi õigusraamistik on sätestatud järgmistes dokumentides:

- määrus 2018/1046 ([ELi finantsmäärus](#))
- alusakt (keskkonna ja kliimameetmete programmi (LIFE) määrus [2021/783](#)¹).

Taotlusvoor algatatakse kooskõlas mitmeaastase tööprogrammiga² aastateks 2021–2024 ja seda haldab **Euroopa Kliima, Taristu ja Keskkonna Rakendusamet (CINEA)** (edaspidi „agentuur“).

Taotlusvoor hõlmab järgmisi **teemasid**:

- **LIFE-2021-STRAT-NAT-SNAP-kahest voorust koosnev) - Strateegilised loodusprojektid**
- **LIFE-2021-STRAT-ENV-SIP-kahest voorust koosnev) - Strateegilised integreeritud projektid – keskkond**
- **LIFE-2021-STRAT-CLIMA-SIP-kahest voorust koosnev) - Strateegilised integreeritud projektid – Kliimameetmed**

Iga taotlusvoorude projektitaotlus peab käsitlema ainult ühte neist teemadest. Taotlejad, kes soovivad esitada taotluse rohkem kui ühe teema kohta, peavad esitama iga teema jaoks eraldi taotluse.

Palume teil lugeda hoolikalt **taotlusvoorude dokumente**, eelkõige kõnealust taotlusvoorude dokumenti, näidistoetuslepingut, [ELi Rahastus- ja hankeportaal](#)is veebipõhist kasutusjuhendit ja [Selgitustega toetuslepingut](#).

Need dokumendid annavad selgitusi ja vastuseid küsimustele, mis võivad tekkida avalduse koostamisel.

- Taotlusvoorude dokumendis on antud ülevaade järgnevast:
 - taust, eesmärgid, kohaldamisala, rahastatavad tegevused ja oodatavad tulemused (punktid 1 ja 2)
 - ajakava ja olemasolev eelarve (punktid 3 ja 4)
 - lubatavuse ja abikõlblikkuse tingimused (sealhulgas kohustuslikud dokumendid; punktid 5 ja 6)
 - finants- ja tegevussuutlikkuse ning välistamise kriteeriumid (punkt 7)
 - hindamise ja toetuste andmise menetlus (punkt 8)
 - hindamiskriteeriumid (punkt 9)
 - Toetuslepingute õiguslik ja rahaline vormistus (punkt 10)
 - kuidas esitada taotlust (punkt 11)

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/783, 29. aprill 2021, millega luuakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) (ELT L 17, 17.5.2021, lk 53).

² Komisjoni rakendusotsus C(2021) 4997 lõplik, 09.07.2021, keskkonna- ja kliimameetmete programmi (LIFE) rahastamise ja tööprogrammi vastuvõtmise kohta aastateks 2021–2024.

- veebipõhine kasutusjuhend käsitleb järgmist:
 - ELi rahastus- ja hankeportaali (edaspidi portaal) kaudu registreerimise ja taotluste esitamise kord
 - taotluse koostamise soovitus
- Selgitustega toetusleping (AGA) sisaldab järgmist:
 - üksikasjalikud selgitused toetuslepingu sätete kohta, mille peate toetuse saamiseks allkirjastama (*sh abikõlblikkus, maksegraafik, osaleja kohustused jne*).

Lisaks soovitate külastada [LIFE-andmebaasi](#), et tutvuda varasemalt rahastust saanud projektide loeteluga. Puhtale energeetikale ülemineku allprogrammi raames varasemalt rahastust saanud projektid (programmi „Horisont 2020“ alusel) on kättesaadavad [CORDISe veebilehel](#).

1. Taust

Mis on LIFE programm?

LIFE programm on ELi keskkonna- ja kliimameetmete programm.

See on üks peamisi edasiarendajaid Euroopa rohelises kokkuleppes³, mille eesmärk on:

- muuta EL õiglaseks ja jõukaks, nüüdisaegse, ressursitõhusa ja konkurentsivõimelise majandusega ühiskonnaks, kus 2050. aastaks ei ole enam kasvuhoonegaaside netoheidet ja kus majanduskasv on ressursikasutusest lahutatud, ning
- kaitsta, säilitada ja suurendada ELi looduskapitali ning kaitsta kodanike tervist ja heaolu keskkonna ja kliimaga seotud ohtude ja mõjude eest.

LIFE programm toetab neid prioriteete oma nelja allprogrammi kaudu, milleks on:

- ELi poliitiliste eesmärkide rakendamise edendamine ja integreerimine looduslike elupaikade ja liikide kadumise peatamiseks ja ümberpööramiseks kõikides sektorites
- ringmajandusele ülemineku toetamine ning ELi loodusvarade, sealhulgas õhu, pinnase ja vee kvaliteedi kaitsmine ja parandamine
- 2030. aasta energia- ja kliimapolitika raamistiku, ELi 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärgi ning uue ELi kliimamuutustega kohanemisstrateegia rakendamise toetamine ja
- suutlikkuse suurendamine, investeringute stimuleerimine ning energiatõhususe ja väikesemahuliste taastuvatele energiaallikatele keskenduva poliitika rakendamise toetamine

LIFE programm koosneb kahest valdkonnast ja neljast allprogrammist (neid kirjeldatakse üksikasjalikumalt allpool):

keskkond:

- allprogramm „Loodus ja elurikkus

³ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, Euroopa Liidu Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele: Euroopa roheline kokkulepe (COM (2019)640 lõplik).

- allprogramm „Ringmajandus ja elukvaliteet“

kliimameetmed:

- allprogramm „Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine“
- allprogramm „Üleminek puhtale energiale“.

Loodus ja elurikkus

Allprogrammi „Loodus ja elurikkus“ alaeesmärgid on järgmised:

- arendada, tutvustada, edendada ja stimuleerida uuenduslike tehnoloogiate, meetodite ja lähenemiste (sealhulgas looduspõhised lahendused ja ökosüsteemil põhinev lähenemine) laiendamist, et saavutada ELi looduse ja elurikkusega seotud õigusaktide ning poliitika eesmärgid ja aidata kaasa teadmistebaasi ja parimate tavade rakendamisele, sealhulgas Natura 2000 toetamise kaudu
- toetada ELi loodust ja elurikkust puudutavate õigusaktide ja poliitika väljatöötamist, elluviimist, seiret ja täitmist, mh parandades juhtimist kõigil tasanditel, iseäranis avaliku ja erasektori osalejate suutlikkuse parandamisega ning kodanikuühiskonna kaasamisega, võttes ühtlasi arvesse kodanike teadusalgatuste võimalikku panust
- hoogustada edukate lahenduste/lähenemiste laialdast kasutuselevõttu loodust ja elurikkust käsitlevate ELi õigusaktide ja poliitika rakendamiseks tulemuste kordamise, seotud eesmärkide muudesse poliitikavaldkondadesse ning avaliku ja erasektori tavadesse lõimimise, investeeringute kasutuselevõtu ja rahastamise kättesaadavuse parandamise kaudu.

Ringmajandus ja elukvaliteet

Allprogrammi „Ringmajandus ja elukvaliteet“ alaeesmärgid on järgmised:

- arendada, tutvustada ja edendada uuenduslikke tehnoloogiaid, meetodeid ja lähenemisi, et saavutada keskkonda käsitlevate liidu õigusaktide ja poliitika eesmärgid ja aidata kaasa teadmistebaasi ning vajaduse korral parimate tavade rakendamisele
- toetada keskkonda käsitlevate liidu õigusaktide ja poliitika arendamist, rakendamist, järelevalvet ja jõustamist, parandades sealhulgas juhtimist kõikidel tasanditel, eelkõige avaliku ja erasektori osalejate suutlikkuse suurendamise ning kodanikuühiskonna kaasamise kaudu
- hoogustada edukate tehniliste ja poliitikaga seotud lahenduste laialdast kasutuselevõttu keskkonda käsitlevate liidu õigusaktide ja poliitika rakendamiseks tulemuste kordamise, seotud eesmärkide muudesse poliitikavaldkondadesse ning avaliku ja erasektori tavadesse lõimimise, investeeringute kasutuselevõtu ja rahastamise kättesaadavuse parandamise kaudu

Selle allprogrammi eesmärk on hõlbustada üleminekut kestlikule, ringluspõhisele, mürgivabale, energiatõhusale ja kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelisele majandusele ning kaitsta, taastada ja parandada keskkonna kvaliteeti.

See aitab kaasa ELi prioriteetide saavutamisele järgmiselt:

- ressursside tarbimise vähendamine ja jätkusuutlikule, ringluspõhisele, mürgivabale, energiatõhusale ja kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelisele majandusele ülemineku hõlbustamine

- töötab välja ringluspõhiseid süsteeme kooskõlas uue ringmajanduse tegevuskavaga ja kajastab selle keskendumist kestlikele toodetele, materjalidele ja energiamahukatele sektoritele ning ringluspõhistele ärimudelitele väärtuse säilitamiseks
- vähendab jäätmete teket kooskõlas jäätmedirektiiviga [2019/1004](#)⁴ ja vähendab ohtlike jäätmete teket, pidades silmas ELi kohustust seoses [Baseli konventsiooniga](#)⁵
- jäätmekäitluse parandamine seoses jäätmete kogumise ja ladustamisega, taaskasutamise võimaluste ja kasutuselt kõrvaldamisega, sealhulgas saartel, kus jäätmekäitlusel on konkreetsed väljakutsed
- saasteainete heitkoguste vähendamine õhus ja puhta õhu tagamine ELi kodanikele kooskõlas liidu õigusaktide ja nullsaaste tegevuskava eesmärkidega
- ELi veekogumite hea seisundi saavutamine ja säilitamine
- inimestele ja teistele liikidele piisavas koguses puhta pinnavee ja põhjavee tagamine, sealhulgas veekasutuse tõhususe suurendamisega
- ohtlike kemikaalide tootmise, kasutamise ja heitkoguste vähendamine ning inimeste ja keskkonna kokkupuute vähendamine nende kemikaalidega
- ohutute jätkusuutlikult loodud ainete, materjalide ja toodete väljatöötamise, turustamise ja kasutuselevõtu edendamine
- kahjuliku müratasemega kokkupuute vähendamine
- ELi pinnase kvaliteedi kaitsmine, pinnase halvenemise vältimine pinnast kestlike tegevuste ja maa majandamisega, saastunud pinnase tervendamine ning vee kvaliteedi parandamise suutlikkuse suurendamine nitraadilekke vähendamise kaudu ning heitkoguste vähendamine süsiniku säilitamise kaudu.

Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine

Allprogrammi „Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine“ alaeesmärgid on järgmised:

- arendada, tutvustada ja edendada uuenduslikke tehnoloogiaid, meetodeid ja lähenemisi, et saavutada kliimameetmeid käsitlevate liidu õigusaktide ja poliitika eesmärgid ja aidata kaasa teadmistebaasi ning parimate tavade rakendamisele
- toetada kliimameetmeid käsitlevate liidu õigusaktide ja poliitika arendamist, rakendamist, järelevalvet ja jõustamist, parandades sealhulgas juhtimist kõikidel tasanditel, eelkõige avaliku ja erasektori osalejate suutlikkuse suurendamise ning kodanikuühiskonna kaasamise kaudu
- hoogustada edukate tehniliste ja poliitikaga seotud lahenduste laialdast kasutuselevõttu kliimameetmeid käsitlevate liidu õigusaktide ja poliitika rakendamiseks tulemuste kordamise, seotud eesmärkide muudesse poliitikavaldkondadesse ning avaliku ja erasektori tavadesse lõimimise, investeringute kasutuselevõtu ja rahastamise kättesaadavuse parandamise kaudu.

See allprogramm aitab kaasa ELi muutmisele kliimaneutraalseks ja kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimeliseks ühiskonnaks, toetades ELi kliimapoliitika rakendamist ning valmistades ELi ette kliimameetmetega seotud väljakutseteks järgmistel aastatel ja aastakümnetel.

⁴ Komisjoni rakendusotsus (EL) 2019/1004, 7. juuni 2019, millega kehtestatakse jäätmeid käsitlevate andmete arvutamise, kontrollimise ja esitamise eeskirjad direktiivi 2008/98/EÜ kohaselt (ELT L 163, 20.6.2019, lk 66).

⁵ Baseli konventsioon ohtlike jäätmete üle piiri viimise ja kõrvaldamise kontrolli kohta.

Puhtale energiale üleminek

Allprogrammi „Puhtale energiale üleminek“ alaeesmärgid on järgmised:

- arendada, tutvustada ja edendada uuenduslikke tehnoloogiaid, meetodeid ja lähenemisi, et saavutada säästvate taastuvenergiade üleminekut ja suurenenud energiatõhusust käsitlevate liidu õigusaktide ja poliitika eesmärgi ja aidata kaasa teadmistebaasi ning parimate tavade rakendamisele
- toetada ELi kestlikele, taastuvatele energiaallikatele üleminekut ja suuremat energiatõhusust puudutavate õigusaktide ja poliitika väljatöötamist, elluviimist, seiret ja täitmist, mh parandades juhtimist kõigil tasemetel, iseäranis avaliku ja erasektori osalejate suutlikkuse parandamisega ning kodanikuühiskonna kaasamisega
- hoogustada edukate tehniliste ja poliitikaga seotud lahenduste ulatuslikku kasutuselevõttu, et rakendada asjakohaseid liidu säästvatele, taastuvatele energiaallikatele üleminekut ja suuremat energiatõhusust puudutavaid õigusakte ja poliitikat, korrates tulemusi, liites seotud eesmärgi teistesse poliitikavaldkondadesse ning avaliku ja erasektori tavadesse, hankides investeeringuid ja parandades juurdepääsu rahastamisele.

Selle allprogrammi eesmärk on hõlbustada üleminekut energiatõhusale, taastuvenergiapõhisele, kliimanetraalsele ja kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelisele majandusele, rahastades koordineerimis- ja toetusmeetmeid kogu Euroopas. Nende ELi suure lisaväärtusega meetmete eesmärk on kõrvaldada turutõkked, mis takistavad sotsiaalmajanduslikku üleminekut säästvate energiate, kaasates tavaliselt mitu väikest ja keskmise suurusega sidusrühma, mitu osalejat, sealhulgas kohalikud omavalitsused ja mittetulundusorganisatsioonid, ning kaasates tarbijaid.

Allprogramm aitab kaasa rohelise kokkuleppe energiaga seotud meetmete rakendamisele, sealhulgas renoveerimislaine algatusele ehitussektoris, ning selles võetakse nõuetekohaselt arvesse territooriume, mis ei ole seotud Euroopa võrkudega, näiteks ELi äärepoolseimaid piirkondi. See aitab kaasa õiglase ülemineku eesmärkide saavutamisele, kaasates territooriumid ja kodanike rühmad, keda mõjutab negatiivselt üleminek fossiilkütustelt puhtale energiale, suurendades osalejate suutlikkust ja edendades puhta energia investeeringuid peamiselt energiatõhususse ja kohalikult kättesaadavatesse, jätkusuutlikesse taastuvenergia allikatesse. See ei hõlma biokütustega seotud tegevusi.

2. Tegevuse liik — Eesmärgid — Teemad ja prioriteedid — Tegevused, mida saab rahastada — Eeldatav mõju

Tegevuse liik

Selle taotlusvooru teemad on seotud LIFE programmi strateegiliste integreeritud projektide ja strateegiliste loodusprojektidega.

Strateegilised integreeritud projektid

Strateegilised integreeritud projektid on suunatud järgmist tüüpi kavade, strateegiate või tegevuskavade elluviimisele, mis on vajalikud konkreetse ELi keskkonna, kliima või energia valdkonna õigusakti või poliitika seisukohast:

ringmajanduse ja elukvaliteedi allprogrammi raames:

ringmajandus: riiklikud või piirkondlikud ringmajanduse tegevuskavad, strateegiad, teekaardid või sarnased dokumendid, mis on ametlikult kinnitatud ning hõlmavad konkreetseid ja mõõdetavaid meetmeid või eesmärgi, millel on selge ajakava ja mis on kooskõlas [ELi ringmajanduse tegevuskava](#)⁶ eesmärkidega või täiendavad neid

- jäätmed: riiklikud ja piirkondlikud jäätmekavad ja/või jäätmetekke vältimise kavad kooskõlas jäätmedirektiivi [2019/1004](#)⁷ artiklitega 28 ja 29.
- vesi: veemajanduskavad kooskõlas vee raamdirektiivi [2000/60](#)⁸ VII lisaga, üleujutusohutuse kavad kooskõlas üleujutuste direktiiviga [2007/60](#)⁹ ja merestrateegiad kooskõlas merestrateegia raamdirektiiviga [2008/56](#)¹⁰.
- õhk: õhukvaliteedi kavad kooskõlas välisõhu kvaliteedi direktiiviga [2008/50](#)¹¹ või riiklikud õhusaaste kontrolli programmid kooskõlas õhusaasteainete siseriiklike ülemmäärade direktiiviga [2016/2284](#)¹².

kliimameetmete leevendamise ja nendega kohanemise allprogrammi raames:

- riiklikud energia- ja kliimakavad kooskõlas määrusega [2018/1999](#), milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist¹³.
- Riiklikud energiatõhususe tegevuskavad
- riiklikud või piirkondlikud kohanemisstrateegiad või tegevuskavad.
- Linna või kogukonnapõhised tegevuskavad, mis on teed rajavad üleminekul kliimaneutraalsele ja/või kliimamuutustele vastupanuvõimelisele ühiskonnale.
- Riiklikud, piirkondlikud või tööstusharu-/sektoripõhised kasvuhooonegaaside heite vähendamise strateegiad, mis panustavad kliimaneutraalsusesse.

Strateegiliste integreeritud projektide eesmärk peaks olema selle kava/strateegia/tegevuskava täielik rakendamine, millele projekt on suunatud, koos vajalike täiendavate meetmetega täieliku rakendamise saavutamiseks ning rakendamise halduslike, rahaliste, struktuuriga seotud ja muude takistuste kõrvaldamine.

Need peaksid toetama suure territoriaalse ulatusega kava/strateegiat/tegevuskava, mis hõlmavad ühte või mitut piirkonda või ühte või mitut riiki¹⁴.

⁶ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja Regioonide komiteele: „Uus ringmajanduse tegevuskava. Puhtama ja konkurentsivõimelisema Euroopa nimel“ (COM/2020/98 lõplik).

⁷ Komisjoni rakendusotsus (EL) 2019/1004, 7. juuni 2019, millega kehtestatakse vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivile 2008/98/EÜ jäätmeid käsitlevate andmete arvutamise, kontrollimise ja esitamise eeskirjad (ELT L 163, 20.6.2019, lk 66).

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/60/EÜ, 23. oktoober 2000, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik (ELT L 327, 22.12.2000, lk 1).

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/60/EÜ, 23. oktoober 2007, üleujutusrisi hindamise ja maandamise kohta (ELT L 288, 6.11.2007, lk 27).

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/56/EÜ, 17. juuni 2008, millega kehtestatakse ühenduse merekeskkonnapoliitika-alane tegevusraamistik (merestrateegia raamdirektiiv) (EMPs kohaldatav tekst) (ELT L 164, 25.6.2008, lk 19).

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/50/EÜ, 21. mai 2008, välisõhu kvaliteedi ja Euroopa õhu puhtamaks muutmise kohta (ELT L 152, 11.6.2008, lk 1).

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/2284, 14. detsember 2016, mis käsitleb teatavate õhusaasteainete riiklike heitkoguste vähendamist (OJ L 344, 17.12.2016, p.1).

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/1999, 11. detsember 2018, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1).

¹⁴ Mitut linna või väiksemat territoriaalset üksust hõlmav lähenemisviis võib olla ka lubatud selliste strateegiliste integreeritud projektide puhul, mille raames tegeletakse õhukvaliteedi juhtimisega.

Tavapäraselt peaks koordineerija olema kava/strateegia/tegevuskava rakendamise eest vastutav asutus (vt konsortsiumi koosseisu nõudeid punktis 6) ning kaasata tuleb sidusrühmi, mis on eduka rakendamise jaoks hädavajalikud.

Lisaks peaksid strateegilised integreeritud projektid sisaldama mehhanismi täiendavate meetmete jaoks vajaliku lisarahastuse mobiliseerimiseks ja koordineerimiseks (EL, riik, erasektor jne).

Tulenevalt nende keerukusest rakendatakse strateegilisi integreeritud projekte uueva kavandamismehhanismi kaudu, mis on jaotatud etappideks (st 1. etapp, 2. etapp jne). Iga etapp kestab halduskoormuse vähendamiseks tavaliselt vähemalt kolm aastat.

Strateegilised loodusprojektid (Strategic Nature Projects ehk SNAPid)

SNAPid on suunatud järgmist tüüpi kavade, strateegiate või tegevuskavade elluviimisele, mis on vajalikud konkreetse ELi keskkonna valdkonna õigusakti või poliitika seisukohast:

- tähtsujärjestatud tegevuskavad (*Prioritised Action Frameworks* ehk PAFid) loodusdirektiivi [92/43](#)¹⁵ artikli 8 kohaselt ja
- looduse ja elurikkuse valdkonna asutuste vastu võetud rahvusvahelised, riiklikud, piirkondlikud või mitut piirkonda hõlmavad muud kavad või strateegiad, millega rakendatakse ELi looduse ja/või elurikkuse poliitikat või õigusakte ning mis sisaldavad konkreetseid ja mõõdetavaid tegevusi või sihtmärke, millel on selge ajakava ja eelarve.

SNAPide eesmärk peaks olema selle kava/strateegia/-tegevuskava täielik rakendamine, millele projekt on suunatud, koos vajalike täiendavate meetmetega täieliku rakendamise saavutamiseks ning rakendamise halduslike, rahaliste, struktuuriga seotud ja muude takistuste kõrvaldamine.

Need peaksid toetama suure territoriaalse ulatusega kava/strateegiat/tegevuskava, mis hõlmavad ühte või mitut piirkonda või ühte või mitut riiki¹⁶.

Tavapäraselt peaks koordineerija olema kava/strateegia/tegevuskava rakendamise eest vastutav asutus (vt konsortsiumi koosseisu nõudeid punktis 6) ning kaasata tuleb sidusrühmi, mis on eduka rakendamise jaoks hädavajalikud.

Lisaks peaksid SNAPid sisaldama mehhanismi täiendavate meetmete jaoks lisarahastuse mobiliseerimiseks ja koordineerimiseks (EL, riik, erasektor jne).

Tulenevalt nende keerukusest viiakse SNAPe ellu uueva kavandamismehhanismi kaudu, mis on jaotatud etappideks (st 1. etapp, 2. etapp jne). Iga etapp peaks kestma halduskoormuse vähendamiseks tavaliselt vähemalt kolm aastat.

LIFE-2021-STRAT-NAT-SNAP-kahest voorust koosnev) - Strateegilised loodusprojektid (Strategic Nature Projects ehk SNAPid)

Eesmärgid

SNAPide eesmärk on rakendada:

- PAFe ja/või

¹⁵ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ, 21. mai 1992, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (ELT L 206, 22.7.1992, lk 7).

¹⁶ Mitut linna või väiksemat territoriaalset üksust hõlmav lähenemisviis võib olla ka lubatud selliste strateegiliste loodusprojektide puhul, mille raames tegeletakse õhukvaliteedi juhtimisega.

- looduse ja elurikkuse valdkonna asutuste vastu võetud rahvusvahelisi, riiklikke, piirkondlikke või mitut piirkonda hõlmavaid muid kavasid või strateegiaid, millega rakendatakse ELi looduse ja/või elurikkuse poliitikat või õigusakte

olemasoleva rahastuse koordineerimise või lisarahastuse mobiliseerimisega ning kõigi asjaomaste sidusrühmade aktiivse kaasamisega (vt *selle teema all „lisatingimusi“*).

Sellisel viisil aitavad SNAPid integreerida looduse ja elurikkuse eesmärgid ja prioriteete muudesse poliitikavaldkondadesse ja rahastamisvahenditesse.

Kohaldamisala — Tegevused, mida saab rahastada

SNAPid peaksid olema suunatud PAFide ja/või teiste järgnevalt loetletud kavade ja strateegiate rakendamisele. Pange tähele, et üks SNAP võib olla korraga suunatud nii PAFide kui mõnele muule kavale/strateegiale.

PAFi rakendamine

PAFi osas peaksid SNAPid toetama Natura 2000 võrgustiku arendamist, rakendamist ja haldamist eelkõige looduskaitsemeetodite ja -tavade arendamise, katsetamise, tutvustamise ja rakendamise kaudu, parandades alade loodusväärtustega seotud teadmisi, suurendades teadlikkust ning parandades toetusesaajate ja haldusasutuste haldussuutlikkust. Need SNAPid võivad hõlmata roheline taristu¹⁷ tegevusi, kui neile on PAFis viidatud, et parandada näiteks Natura 2000 alade struktuurilist ja funktsionaalset ühendust või nende ökosüsteemide ja ökosüsteemiteenuste¹⁸ seisukorda.

Eeldatakse, et SNAPidega rakendatakse valitud tegevusi, mille rahastamine on ette nähtud LIFE programmi kaudu riigi või piirkonna (või mitme riigi/piirkonna) vastavas PAFis või vastavates PAFides. Seetõttu tuleb PAF ametlikult vastu võtta hiljemalt põhitaotluse esitamise tähtajaks, muidu ei võeta taotlust menetlusse.

SNAPi põhitaotlust ei saa esitada enne, kui PAF on vajalikul tasandil heaks kiidetud / vastu võetud ja esitatud Euroopa Komisjonile, kes on selle kvaliteedi lugenud vastuvõetavaks.

Kui PAF vajab ulatuslikke muudatusi näiteks rakenduskava läbirääkimiste tulemusel seoses looduskaitsemeetmete või finantsstruktuuri valikuga, peaks asjaomane asutus esitama koos põhitaotlusega nii kehtiva kui uue PAFi, põhjendades eeldatavaid muudatusi.

Sõltuvalt liikmesriikide haldusstruktuurist hõlmavad PAFid kas kogu riiki või ühte piirkonda. See mõjutab otseselt SNAPi geograafilist kohaldamisala, kuna enamikel juhtudel viiakse ellu vaid üht PAFi.

¹⁷ Roheline taristu on strateegiliselt planeeritud looduslike ja poollooduslike alade võrgustik, mis pakub koos teiste kavandatud ja hallatud keskkonnameetmetega paljusid erinevaid ökosüsteemi teenuseid. See hõlmab roheala (või siniala, kui tegemist on veeökosüsteemidega) ning muid maismaa- (sealhulgas ranniku-) ja merealade füüsilisi omadusi. Maismaal on roheline taristu olemas nii maapiirkondades kui ka linnades. Vt <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A52013DC0249>

¹⁸ https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/index_en.htm

Sellest hoolimata võib taotlejate silmis olla asjakohane esitada SNAP, mis hõlmab mitme PAFi territooriume riigis või naaberriikides.

PAFi välja töötanud asutused viitasid tavapäraselt LIFE programmile teiste rahastamisvahendite hulgas, mis aitavad saavutada elurikkuse strateegia eesmärgi. Harilikult loetakse ka teised täiendavad rahastamisvahendid (ERF, EAFRD, ETK, programm „Euroopa horisont“, EMKF). SNAPide taotlejad saavad projekti kavandamisel tugineda sellele PAFis viidatud esialgsele rahastamisplaanile.

Taotlejad peaksid näitama, kuidas projekt on suunatud PAFi rakendamisele. Selle jaoks peaks projekt hõlmama tegevusi, mis võivad aidata mobiliseerida ja kasutada täiendavaid rahastamisallikaid, millega rahastada (nii kohaldamisala kui ajakava mõttes) SNAPist välja jäävate tegevuste või meetmete rakendamist.

Praktikas tähendab see, et SNAP peab sisaldama (i) erinevaid tegevusi, mis panustavad otseselt PAFi nende meetmete rakendamisse ja eesmärkide saavutamisse, mida rahastatakse LIFE programmiga ja (ii) PAFi rakendamist hõlbustavaid horisontaalseid tegevusi.

SNAPide üldiste eesmärkide osas peaks taotlus andma seega teavet järgneva kohta:

- millisel määral PAFi eeldatavasti rakendatakse otseselt tänu SNAPis sätestatud tegevustele või täiendavatele tegevustele, mida rahastatakse muude SNAPiga paralleelselt mobiliseeritud vahenditega;
- meetmetega hõlmatud piirkond, alade arv ning alade asjakohasus nende biogeograafilistes piirkondades olevate liikide ja elupaigatüüpide seisukohast;
- liikide ja elupaikade looduskaitse seisundi eeldatav paranemine, pöörates erilist tähelepanu esmatähtsatele elupaikadele ja liikidele ja/või neile, mille kaitsestaatus on aruannete kohaselt ebasoodne;
- ELi tähtsusega liikide ja elupaikade seisundi seire ja hindamise pikaajalise suutlikkuse eeldatav paranemine (vastavalt loodusdirektiivi artiklitele 11 ja 17).

Taotlused peaksid sisaldama laiaulatuslikke projekte, mis saavutavad nende peamisi eesmärgi viisil, mis toovad täiendavat kasu keskkonna- ja kliimaeesmärkide¹⁹ jaoks.

Täiendav kasu võib hõlmata nende panust ELi elurikkuse strateegiasse aastani 2030 või merestrateegia raamdirektiivi kohaselt hea keskkonnaseisundi saavutamisse või selliste vee raamdirektiivi eesmärkide saavutamisse nagu:

- ökosüsteemide ja nende teenuste hindamine ja taastamine,
- põllu- ja metsamajanduse suurem panus elurikkusesse,

¹⁹ Eelkõige merekeskkond kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/56/EÜ, 17. juuni 2008, millega kehtestatakse ühenduse merekeskkonnapiolitika-alane tegevusraamistik (merestrateegia raamdirektiiv) (ELT L 164, 25.6.2008, lk 19, eesmärkidega.

- kalapüügi ning teiste mere- ja ranniku loodusvarade kasutamise mõju vähendamist elurikkusele,
- invasiivsete võõrliikide seire, ennetamine, ohjamine ja hävitamine,
- tolmeldavate putukate seire ja kaitse.

Muude kavade/strateegiate rakendamine:

Enamike SNAPide peamine element peaks olema PAFi täielik rakendamine. Taotlejatel soovitatakse tungivalt kaaluda oma SNAPis lisaks ELi linnu- ja loodusdirektiivile ka muude kavade ja strateegiate täielikku rakendamisse panustamist. See puudutab eelkõige ELi invasiivsete võõrliikide määrust (EL) 1143/2014, , ent võib olla ka seotud muude kavadega, eriti nendega, mis tulenevad ELi elurikkuse strateegiast aastani 2030. Selles kontekstis soovitatakse kasutada ka riikideüleseid lähenemisviise.

SNAPid peaksid toetama ELi elurikkust puudutava poliitika ja õigusaktide rakendamist (soovituslikult ELi elurikkuse strateegia aastani 2030, tolmeldajaid käsitlev ELi algatus, invasiivsete võõrliikide määrus (EL) 1143/2014), eelkõige asjaomaste meetodite ja tavade arendamise, katsetamise, tutvustamise ja rakendamise kaudu, arendades liikide seire pikaajalist suutlikkust, parandades teadmisi, suurendades teadlikkust ning parandades toetusesaajate ja haldusasutuste haldussuutlikkust.

Eeldatakse, et SNAPidega rakendatakse valitud tegevusi, mille rahastamine on ette nähtud riigi või piirkonna (või mitme riigi/piirkonna) LIFE programmi kaudu. Sellest nõudest tulenevalt ei saa esitada SNAPi põhitaotlust ilma looduskaitseasutuse poolt nõuetekohasel tasandil vastu võetud üldise kava või strateegiata (näiteks bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni juhiste alusel välja töötatud bioloogilist mitmekesisust käsitlevad riiklikud strateegiad ja tegevuskavad). Nende üldiste kavade või strateegiate alusel konkreetseid valdkondi käsitlevaid kavasid või strateegiaid võidakse toetada ka siis, kui need on eeltaotluse esitamise ajal kavandamise või välja töötamise etapis, kuid need peavad olema hiljemalt põhitaotluse esitamise tähtajaks ametlikult vastu võetud. Näiteks:

- riiklikud või piirkondlikud tolmeldajate/putukatega seotud strateegiad ja/või tegevuskavad
- riiklikud või piirkondlikud rohelise taristu kavad
- riiklikud või piirkondlikud taastamiskavad, riiklikud või piirkondlikud linnade rohestamise kavad jms, mida nõutakse ELi elurikkuse strateegias aastani 2030
- riiklikud või piirkondlikud kavad või strateegiad, mis toetavad ELi invasiivsete võõrliike määrus1143/2014 eesmärkide rakendamist

Sõltuvalt liikmesriikide haldusstruktuurist hõlmavad need kavad ja strateegiad kas kogu riiki või ühte piirkonda. Sellel on otsene mõju SNAPi geograafilisele kohaldamisalale. Sellest hoolimata võib taotlejate silmis olla asjakohane esitada SNAP, mis hõlmab sama või naaberriigi ühe või enama kava või strateegia rakendusalas olevaid territooriume.

Eeldatav mõju

- Pärast projekti lõppu (3–5 aastat hiljem): PAFi ja/või muude abikõlblike kava(de)/strateegia(te)/tegevuskava(de) täielik rakendamine kooskõlas loetletud eesmärkidega .

- Märkimisväärne panus ELi tähtsusega looduslike elupaikade ja liikide soodsa seisundi säilitamisse ja/või taastamisse PAFis sätestatud meetmete kohaselt.
- Märkimisväärne panus elupaikadele ja liikidele ning taastatud kahjustatud ökosüsteemidele avalduvate survetegurite vähendamisse kooskõlas meetmetega, mis on määratletud mujal kui PAFi aluseks olnud kava(de)s/strateegia(te)s/tegevuskava(de)s.

Toetusmäär

SNAPid – 60% toetusmäär

Lisatingimused

Järjepidevad ja korduvad tegevused

Abikõlblikud ei ole iga-aastased või muul moel korduvad elupaikade hooldamise tegevused, mis toimusid juba enne projekti algust. Kui projekti jooksul alustatakse täiendavate või uute korduvate hooldustegevustega (nt et käima lükata SNAPi kaudu taastatava ala pikaajaline hooldus), peavad taotlejad oma taotluses selgitama ja põhjendama, miks neid tegevusi tuleks projekti jooksul rahastada LIFE programmi kaudu ning kuidas nende jätkamist rahastatakse pärast projekti lõppu.

Kui SNAPi käigus tehtavad tegevused erinevad sageduse ja intensiivsuse poolest märkimisväärselt varasematest või käimas olevatest tegevustest, ei loeta neid järjepidevateks. Taotlejad peavad taotluses andma piisavalt teavet, mis võimaldab seda aspekti hinnata.

Agentuur kontrollib viimase makse tegemise ajal, et korduvaid tegevusi tehakse endiselt nõutud regulaarsusega ning et kõik haldus- ja eelarvetingimused on täidetud, tagamaks nende jätkumist ka pärast projekti lõppu. Kulud ei ole abikõlblikud, kui ei anta selget kinnitust, et korduvaid tegevusi jätkatakse pärast projekti lõppu.

Tegevused, mille eesmärk on kehtestada muude kui SNAPi aluseks olevate strateegiate eesmärgid ja/või meetmeid

SNAPid võivad hõlmata tegevusi, mille eesmärk on kehtestada teiste strateegiate eesmärgid ja/või meetmeid, et toetada peavoolustamist ning muudest finantsinstrumentidest rahastamise hoogustamist, eeldusel, et projekti kohaldamisala ja eesmärgid seda õigustavad.

Natura 2000 biogeograafilises protsessis osalemine

Taotlejatel on tungivalt soovitatav mõelda, kuidas SNAP saab toetada liikmesriigi aktiivset osalemist asjaomases biogeograafilises protsessis.

Taotlejad peaksid eelkõige mõtlema, kuidas SNAP toetab koostöö ja parimate tavade tegevuskavade rakendamist kõigi Natura 2000 võrgustiku osaliste vahel biogeograafilisel tasandil. Lisaks võiksid liikmesriigid kasutada SNAPe biogeograafilise tasandi tegevuste jaoks, millega saavutada kaitseala eesmärgid ja ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 seatud eesmärgi parandada 30% liikide või elupaikade kaitsestaatusi.

Täiendavate rahastamisvahendite mobiliseerimise/kooskõlastamisega seotud nõuded

Pidage silmas, et SNA **peab** olema võimeline **mobiliseerima** vähemalt ühte asjaomast liidu, riiklikku või eraõiguslikku rahastamisvahendit peale LIFE programmi, millega rahastada aluseks oleva kava või strateegia rakendamiseks vajalikke lisategevusi.

SNAPi üldiseid põhimõtteid on kujutatud järgmisel skeemil:

Plan/strategy implemented by the SNAP/SIP:	
Complementary actions/measures (X, Y, Z...) financed by other funds (EU/national/private)...at least 1 non-LIFE fund mobilised	
LIFE SNAP/SIP	
LIFE co-financing: Up to 60%	Own contribution: 40% No other EU funds involved!!

Selle kohaselt peaksid taotlejad SNAPi kavandamisel **valima aluseks olevast kavast või strateegiast ühtse meetmete või tegevuste kogumi, mille puhul on kõige asjakohasem rahastamisallikas LIFE programm**. Teisi täiendavaid meetmeid või tegevusi tuleks suures osas rahastada teistest (liidu, riigi või erasektori) rahastamisallikatest ning neid tuleks rakendada lisaks LIFE programmi sekkumistele.

Eelkõige peaks LIFE programm täiendama **teisi suuri liidu rahastamisprogramme**, sealhulgas Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond, Ühtekuuluvusfond, ETK, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond, Euroopa Merendus- ja Kalandusfond ja programm „Euroopa horisont“ (teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm).

Lisaks neile ELi rahastamisallikatele tuleks võrdselt kaaluda ka rahvusvahelisi (nt EFTA, UNESCO fondid jne), riiklikke ja erasektori toetajaid. Pange tähele, et rahvusvahelised, riiklikud või erasektori rahastamisvahendid (välja arvatud ELi rahastamisvahendid) võivad ka moodustada osa SNAPi abikõlblike kulude 40% suurusest omaosalusest, mille peavad maksma toetusesaajad.

Lugege [LIFE programmi projektide andmebaasist](#) näiteid 2014.–2020. aasta perioodi käimasolevatest integreeritud projektidest, et näha võimalikke kooskõlastatud või mobiliseeritud täiendavaid rahastamisvahendeid.

Täiendavate tegevustega tuleb alati rakendada **sama laiaulatuslikku kava või strateegiat**, millele on suunatud SNAP. Need võivad olla **täiendavad** näiteks järgmisel kujul:

- **tegevused, mis on sarnased** SNAPi raames rahastatavatele, kuid neid rakendatakse **teises geograafilises piirkonnas**
- **tegevused, mis erinevad** SNAPi raames rakendatavatest tegevustest, kuid **täiendavad** neid ja mida rakendatakse **samas geograafilises piirkonnas** kui SNAPi.

SNAPi ja täiendatavate tegevuste suurima võimaliku mõju tagamiseks on enamikul juhtudel vaja eelnevalt kirjeldatud **kahe** täiendava vormi **kombinatsiooni**.

Teiste rahastamismehhanismide kooskõlastamise kvaliteet ja täiendavate rahastamisvahendite mobiliseerimise tase ning nende tegeliku mobiliseerimise tõenäosus ja funktsionaalne seos rakendatava kavaga mõjutab SNAPi **ELi lisaväärtuse** hindamist.

Seetõttu on oluline rõhutada, et SNAPi taotluse eesmärgist lähtuvalt loetakse täiendavat rahastust **mobiliseerituks** ainult järgmistel juhtudel:

- ükski SNAPi toetusesaajatest pole enne selle taotlusvooru algust seda rahastust saanud ega kasutanud. Erandjuhtudel ja taotlejate esitatud selgesõnalise põhjenduse korral võidakse aktsepteerida ka enne seda kuupäeva eraldatud rahastamisvahendeid, kuid mitte mingil juhul ei aktsepteerita rahastamisvahendeid, mida on antud või kasutatud enne LIFE2020 taotlusvooru (02.04.2020) ja
- asjaomane rahastamisallikas on selle eraldanud/kinnitanud täieliku taotluse esitamise ajaks ning seda tõestab rahastamisallikat esindava pädeva asutuse allkirjastatud **ametlik kavatsusavaldus (st lisa „Täiendava rahastamise avaldus“), millega kinnitatakse selgelt, et asutusel on tegelik kavatsus anda täiendavat rahastust** või
- kui täieliku taotluse esitamise ajaks ei ole rahastust tegelikult eraldatud/kinnitatud, peab rahastamisallikat esindav pädev asutus allkirjastama **ametliku kavatsusavalduse, millega kinnitatakse, et taotleja väljapakutud tegevused on potentsiaalselt abikõlblikud** sellest allikast rahastuse saamiseks ning kus tuuakse välja **tulevase rahastamiskohustuse ajastus ja tõenäosus**.

Kui neid täiendavate rahastamisallikate mobiliseerimise üldiseid nõudeid ei täideta objektiivsel põhjusel, näiteks teiste rahastamisvahendite taotlusperioodi ajastuse tõttu, peavad taotlejad kõige hiljem oma täielikus taotluses esitama nõuetekohase põhjenduse selle kohta, miks nad ei esita asjaomaste rahastamisvahenditega seoses ametlikku kohustust või kavatsusavaldust.

Selleks, et avaldus oleks abikõlblik, peab olema täieliku taotluse voorus täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest:

- **täieliku taotlusega koos esitatakse üks kavatsusavaldus (lisa „Täiendava rahastamise avaldus“), millega kinnitatakse sõnaselgelt mobiliseeritava täiendava rahastamise tegelik kohustus** ning mille on allkirjastanud rahastamisallikat esindav pädev asutus;
- esitatakse tõendid, et täiendavad rahastamisvahendid antakse pärast LIFE2020 programmi taotlusvooru algust (02.04.2020).

On väga oluline, et toetusesaajad veenduvad enne SNAPi eeltaotluse ja täieliku taotluse esitamist, et SNAPis väljapakutud tegevusi **ei ole juba rahastatud** või et neid poleks **asjakohasem rahastada** teiste ELi rahastamisvahendite kaudu.

Lisaks mobiliseeritud rahastusele (st allkirjastatud lisa(d) „Täiendava rahastamise avaldus“) on suure tõenäosusega erinevaid SNAPi ja aluseks oleva kava või strateegia jaoks asjakohaseid täiendavaid rahastamisvahendeid, mida rakendatakse SNAPiga paralleelselt. SNAPi ja nende rahastamisvahendite kaasamise/kooskõlastamise tase on erinevate projektide puhul erinev. Need **rahastamisvahendid** on igal juhul **väga asjakohased** ning need tuleks taotluses loetleda ja arvata SNAPi täiendavate rahastamisvahendite sekka, kuna need aitavad kava või strateegiat rakendada.

Kui taotluses räägitakse täiendavatest tegevustest, tuleks eelkõige keskenduda tegevustele, mida rahastatakse SNAPi enese mobiliseeritud vahenditest ning seejärel tuleks keskenduda täiendavatele tegevustele, mida kooskõlastatakse aktiivselt SNAPi tegevustega, isegi kui neid ei mobiliseerita. Tegevusi ja rahastamisvahendeid, mida

integreeritud projektiga tegelikult ei mobiliseerita ega aktiivselt kooskõlastata, tuleb mainida ainult juhul, kui need on vajalikud kava rakendamise kohta täieliku teabe andmiseks.

Tähelepanu: SNAPi jooksul võivad teised LIFE programmi projektid moodustada osa täiendavatest tegevustest, mis panustavad kava rakendamisse. Nendele projektidele antud LIFE programmi rahastust ei loeta aga abikõlblikkuse kriteeriumitele vastavuse seisukohast mobiliseerituks.

Sidusrühmade kaasamine

Kõigi asjaomaste sidusrühmade nõuetekohane kaasamine on hädavajalik aluseks oleva kava või strateegia edukaks rakendamise ja projekti tulemuste jätkusuutlikkuse seisukohast. Tooge taotluse vastavas punktis välja sidusrühmad, keda ja kuidas taotlusega kavatsetakse kaasata. Tooge välja, millist teavet te neilt ootate ning kuidas nende kaasamine on projekti jaoks asjakohane, kuidas seda kasutatakse ja milleks see on vajalik. Esitage oma argumendid ka juhul, kui peamised sihtrühmi ei kaasata toetusesaajatena. Juhul kui mõnda peamist sihtrühma ei ole võimalik kaasata, tuleks SNAPis esitada sihipärane tegevus, mille eesmärk on kõrvaldada tõkked nende tõhusa kaasamise kava või strateegia rakendamiseks.

Projekti juhtimine ja koordineerimine täiendavate rahastamisvahenditega

Taotlejad alahindavad sageli sedalaadi projektidega seonduva juhtimise, koordineerimise ning sisemise/välise aruandluse töökoormust, seega määrake nii koordineerijale kui teistele toetusesaajatele piisavalt personali.

Projekti tehnilises juhtimises võib osaliselt kasutada allhanget, eeldusel et koordineerijast toetusesaajal on projekti üle täielik ja igapäevane kontroll. Taotluses tuleb selgelt kirjeldada, kuidas see kontroll tagatakse. Projektijuhtimise struktuur tuleb selgelt esitada (sh organisatsiooni skeem ning iga seotud isiku ja organisatsiooni kohustuste üksikasjad). On tungivalt soovitatav, et projekti juhtimise eest vastutavatel töötajatel oleks projekti juhtimises kogemusi ning et projektijuht töötaks täistööajaga.

Eeldatakse, et luuakse täiendavate rahastamisvahendite koordineerimis- või töörühm või sarnane töökorraldus, et parandada pikaajaliselt nende rahastamisvahendite mobiliseerimist ja kooskõlastamist aluseks oleva kava/strateegia rakendamise eesmärgil.

Korduvus ja ülekantavus

Korduvus ja ülekantavus viitavad võimalusele projekti tulemusi korrata mõnes muus sama liikmesriigi piirkonnas või teistes liikmesriikides SNAPi rakendamise ajal ja pärast seda. Edukaks kordamiseks ja ülekandmiseks on algusest peale vaja selget plaani, hindamisstrateegiat, suutlikkuse suurendamise strateegiat (oskused, kommunikatsioon, rahastus) ja pikaajalise mõju strateegiat, mis saavutab projekti jooksul ja/või lühikeses ja keskpikas perspektiivis pärast LIFE programmi projekti lõppu kriitilise massi.

See ulatub kaugemale teadmiste üle kandmisest ja võrgustiku loomisest ning hõlmab projekti käigus arendatud või rakendatud tehnikate, meetodite või strateegiate praktilist kasutust mujal.

Selle saavutamiseks võib mõnesid SNAPi tegevusi rakendada ainult projekti piirkonna piiratud osas ja korrata neid täiendavate tegevustega kogu projekti ja kava piirkonnas.

„Saastaja maksab“ põhimõtte ja tegevuste abikõlblikkus

LIFE programmi kaudu ei saa kaasrahastada „saastaja maksab“ põhimõtte rakendamisest tulenevaid puhastustegevusi. Tegevused, millele kohaldatakse seda põhimõtet, ei ole abikõlblikud.

Maa ostmine

Maaostu kulude abikõlblikkus sõltub järgnevalt loetletud tingimustest. Taotleja peab kõiki tingimusi taotluses käsitlema ning selgitama, kuidas iga tingimus on täidetud või täidetakse projekti käigus.

- (i) Maaost peab olema selgelt seotud projekti eesmärkidega.
- (ii) Maaost peab panustama Natura 2000 võrgustiku parandamisse, haldamisse või taastamisse.
- (iii) Ost on ainuke või kõige kulutõhusam viis soovitud kaitse-eesmärgi saavutamiseks.
- (iv) Ostetud maa on kõige asjakohasema õiguskaitse vormiga pikaajaliselt reserveeritud kasutusaladeks, mis vastavad LIFE-määruse artiklis 3 sätestatud eesmärkidele.
- (v) Kasusaajad peavad tagama, et müügileping/notariaaldokument ja/või maaregistri sissekanne hõlmab garantiid, et maa on alaliselt (ilma ajapiiranguta) määratud looduskaitse eesmärgi jaoks. Kui on olemas mõlemad võimalused (müügileping ja maaregistri sissekanne), peavad kasusaajad kasutama varianti, mis pakub kõige tõhusamat pikaajalist kaitset. Pange tähele, et kasusaajad peavad hiljemalt lõpparuandes esitama müügilepingu ja/või maaregistri sissekanne koopia koos eelmainitud garantiiga. Kui neid dokumente ei esitata, ei ole vastavad maaostu kulud ja sellega seotud kulud abikõlblikud. Riikides, kus sellise garantii andmine nii maaregistris kui müügilepingus on keelatud, võib toetust andev asutus nõustuda võrdväärse garantiiga, eeldusel et see pakub pikaajaliselt sama tasemega kaitset.
- (vi) Maa peab ostma üks projekti kasusaajatest, kes on kas välja kujunenud eraõiguslik organisatsioon (nt looduskaitsele pühendunud valitsuseväline organisatsioon vms) või avalikõiguslik organ, mis vastutab looduskaitse eest, ning maa peab kuni projekti lõpuni jääma tema omandisse.
- (vii) Taotluses tuleb tõendada, et kõigil maad ostvatel kasusaajatel on vajalik pädevus ja kogemused looduskaitse eesmärgil maa ostmiseks ning et kavandatav eesmärk on projekti ajakava arvestades realistlik.
- (viii) Kui ostja on eraõiguslik organisatsioon, peab selle põhikirjas sisalduma säte et tegevuse lõpetamise korral antakse maa üle teisele peamiselt looduskaitse valdkonnas tegutsevale juriidilisele isikule (nt teisele looduskaitsega tegelevale valitsusevälisele organisatsioonile või nõuetekohasele avalik-õiguslikule asutusele).
- (ix) Taotluses tuleb esitada tõendid, et ostuhind vastab maa tüüpi ja piirkonda arvesse võttes kehtivatele turuhindadele.
- (x) Tuleb esitada tõendid, et ostetud maa ei kuulunud projekti taotluse kuupäevale eelneva 24 kuu jooksul avaliku sektori asutusele.
- (xi) Ostetud maal tuleb projekti kestuse vältel teha konkreetseid taastamise ja/või aktiivse haldamise tegevusi või sellele peavad kehtima kasutuspiirangud, mis ulatuvad väljapoole olemasolevatest piirangutest, mida saaks kehtestada ilma maad ostmata. Suurepärase kaitsestaatusega maa ostmine (st mis ei vaja

taastamist või konkreetset haldust või kasutuspiiranguid) on abikõlblik üksnes siis, kui see on projekti eesmärgi seisukohast strateegilise tähtsusega.

Maa rent, õiguste ostmine ja ühekordsed hüvitismaksed:

Eelamainitud maaostu tingimused kehtivad ka asjakohasel juhul neile makseliikidele. Taotleja peab kõiki tingimusi taotluses käsitlema ning selgitama, kuidas iga tingimus on täidetud või täidetakse projekti käigus. Rendi kestus peab olema piisav kaitseinvesteeringu vastupidavuse tagamiseks (nt vähemalt 30 aastat). Vt ka [näidistoetuslepingu üldtingimusi](#)²⁰.

Projekti raamesse jääv piiratud kestusega maa rent või hüvitismaksed on abikõlblikud üksnes siis, kui need on vajalikud nende liikide, elupaikade või ökosüsteemi kaitsestaatus jaoks kasulike katsetegevuste tõendamiseks, millele projekt on suunatud. Pange tähele, et projekti lõpparuandes tuleb esitada lühiajalise rendi maksete (mis vastavad maa tüüpi ja piirkonda arvesse võttes kehtivatele turuhindadele) kulutõhususe nõuetekohane põhjendus.

Maa ostuga, ühekordsete hüvitismaksetega ja rendimaksetega seotud abikõlbmatud kulud

Avalik-õiguslikele asutustele tehtavad mis tahes maaostu maksed, ühekordsed hüvitismaksed ja rendimaksed ei ole abikõlblikud, välja arvatud hüvitis kohalikele asutustele (st omavalitsustele vms) tehtavad lühiajalise rendi maksed.

Erandi kehtivuse jaoks peab see olema projektis selgesõnaliselt ettenähtud ja kasusaajad peavad tõendama, et tegu on ainsa kulutõhusa lahendusega projekti eesmärkide saavutamiseks. Lisaks soovitatakse kohalikel asutustel nendest maksetest saadud sissetulek investeerida Natura 2000 võrgustikuga seotud kaitse- või teavitusmeetmetesse või ELi elurikkuse strateegia aastani 2030 eesmärkide saavutamisse. Taotlused, milles esitatakse kõnealuse avaliku asutuse lubadus seda teha, saavad projekti hindamise protsessis ELi lisandväärtuse eest rohkem punkte ning seega on suurem tõenäosus, et need valitakse välja kaasrahastuse jaoks.

LIFE-2021-STRAT-ENV-SIP-kahest voorust koosnev) - Strateegilised integreeritud projektid – keskkond

Eesmärgid

Taotlejate tegevus peaks olema suunatud ühe järgneva kava/strateegia rakendamisele:

²⁰ Kasutatav näidistoetusleping (ja kõik muud asjakohased mallid ja juhenddokumendid) on saadaval veebilehel [Portaali juhenddokumendid](#).

- 1) Ringmajandus: riiklikud või piirkondlikud ringmajanduse tegevuskavad, strateegiad või sarnased dokumendid, mis on ametlikult heaks kiidetud ja sisaldavad konkreetseid ja mõõdetavaid tegevusi või sihtmärke ja selget ajakava ning on kooskõlas ELi ringmajanduse tegevuskava eesmärkidega või neid täiendavad.
- 2) Jäätmed: riiklikud ja piirkondlikud jäätmekavad kooskõlas jäätmedirektiivi artikliga 28 ja/või jäätmetekke vältimise kavad kooskõlas jäätmedirektiivi artikliga 29.
- 3) Vesi: veemajanduskavad kooskõlas vee raamdirektiivi VII lisaga, üleujutusohutuse kavad kooskõlas üleujutuste direktiiviga ja merestrateegiad kooskõlas merestrateegia raamdirektiiviga.
- 4) Õhk: õhukvaliteedi kavad kooskõlas õhukvaliteedi direktiiviga või riiklikud õhusaaste kontrolli programmid kooskõlas õhusaasteainete siseriiklike ülemmäärade direktiiviga.

Kohaldamisala — Tegevused, mida saab rahastada

Ringmajanduse strateegilised integreeritud projektid

Nende strateegiliste integreeritud projektide eesmärk on toetada integreeritud lähenemiste rakendamist, arendamist, testimist ja tutvustamist, et rakendada riiklikke või piirkondlikke ringmajanduse tegevuskavasid, strateegiad või sarnaseid dokumente.

Neid kavasid loetakse selle strateegilise integreeritud projekti teema jaoks abikõlblikuks, eeldusel, et need:

- on ametlikult heaks kiidetud,
- sisaldavad konkreetseid ja mõõdetavaid tegevusi või sihtmärke, millel on selge ajakava ja
- on kooskõlas ELi ringmajanduse tegevuskava eesmärkidega või täiendavad neid.

Hinnatakse seda, millisel määral iga taotlus panustab vähemalt ühte LIFE programmi üldisesse ja alaeesmärki, mis on sätestatud LIFE-määruse artiklis 3 ja LIFE programmi 2021.–2024. aasta mitmeaastase tööprogrammi punktis 2.2.

Jäätmete strateegilised integreeritud projektid

Nende strateegiliste integreeritud projektide eesmärk on toetada integreeritud lähenemiste rakendamist, arendamist, testimist ja tutvustamist, et rakendada jäätmekavasid kooskõlas jäätmedirektiivi artikliga 28 ja/või jäätmetekke vältimise kavasid kooskõlas jäätmedirektiivi artikliga 29

Jäätmete valdkonna strateegilise integreeritud projekti taotluses tuleks valitud tegevustega näidata nende lisaväärtust ELile seoses nende panusega jäätmehierarhia rakendamisse (jäätmete raamdirektiivi artikkel 4), jäätmete raamdirektiivi artiklis 11 sätestatud ringlussevõtu ning muude ELi jäätmete valdkonna õigusaktide sihttasemete saavutamisse ning nende eesmärkide toetamiseks vajalike tegevuste rakendamisse.

Hinnatakse seda, millisel määral iga taotlus panustab vähemalt ühte LIFE programmi üldisesse ja alaeesmärki, mis on sätestatud LIFE-määruse artiklis 3 ja LIFE programmi 2021.–2024. aasta mitmeaastase tööprogrammi punktis 2.2.

Strateegiliste integreeritud projektide üldiste eesmärkide osas peaksid taotlused andma teavet järgneva kohta:

- millisel määral jäätmekavasid/jäätmetekke vältimise kavasid eeldatavasti rakendatakse otseselt tänu strateegilises integreeritud projektis sätestatud tegevustele või täiendavatele tegevustele, mida rahastatakse muude strateegilise integreeritud projektiga paralleelselt mobiliseeritud vahenditega, eelkõige jäätmete kogumise ja käitluse investeeringutega;
- mõju vähenenud jäätmetekkele, toodete korduskasutamisele ja korduskasutamiseks ettevalmistamise tegevustele, liigiti kogumise suurenemisele (eelkõige paber, klaas, metall, plast ja biojäätmekogumisele), ringlussevõtule, prügilasse ladestamise järkjärgulisele kaotamisele, prügistamise vähenemisele ja ohtlike jäätmete vähendamisele või nõuetekohasele käitlemisele;
- konkreetsete jäätmevoogude direktiivide, nagu direktiivi elektri- ja elektroonikaseadmete romude kohta, pakendite ja pakendijäätmete direktiivi ja prügiladirektiivi, rakendamine;
- rahastamisvahendite rakendamine, et toetada jätkusuutlikku jäätmekäitlust (laiendatud tootjavastutus, jäätmete kogusest sõltuvate tasude süsteemid, prügilamaksud / prügi põletamise maksud);
- teabevahetuse ja teadlikkuse suurendamise tegevuste arendamine, et toetada eelmainitud eesmärke;
- eeldatav positiivne areng projekti pikaajalises võimes jälgida ja hinnata olmejäätmete teket, nende koostist ja jäätmehierarhia järgset käitlust ning jäätmete liikumise (jäätmesaadetiste) kontrolli tugevdamises;
- kohaldataval juhul panus neile liikmesriikidele antud soovitude rakendamisse, mis sisalduvad [Euroopa jäätmealaste õigusaktide rakendamist toetavas tegevuskavas, mis on koostatud nõuetele vastavuse edendamise käigus](#).

Vee valdkonna strateegilised integreeritud projektid

Hinnatakse seda, millisel määral vee valdkonna strateegiliste integreeritud projektide taotlused panustavad vähemalt ühte LIFE programmi üldisesse ja alaeesmärki, mis on sätestatud LIFE-määruse artiklis 3 ja LIFE programmi 2021.–2024. aasta mitmeaastase tööprogrammi punktis 2.2.

Kaalutlused, mis on asjakohased üksnes veemajanduskavadele suunatud vee valdkonna strateegiliste integreeritud projektide jaoks

Need strateegilised integreeritud projektid toetavad selliste meetmete sihipärast rakendamist, mis aitavad saavutada vee raamdirektiivi hea staatuse/potentsiaali eesmärke kooskõlas vee raamdirektiivi alusel liikmesriigis kehtestatud veemajanduskavadega.

Strateegilised integreeritud projektid peaksid rakendama valitud meetmeid, mis on veemajanduskava kohaselt vajalikud kogu valgla või suure alamvesikonna jaoks.

Projektides tuleks keskenduda meetmete laiaulatuslikule (nt suur alamvesikond või valgla) kavandamisele ja kehtestamisele, et suurendada veesidumisvõimet linna- ja maapiirkondades, parandada maapinna niisutamist, suurendada veehoidmisvõimet ning eemaldada saasteaineid looduslike ja looduslikega sarnaste protsesside teel. Need peaksid taotlema sünergiaid, et rakendada tegevusi, mis leevendavad olemasolevat hüdro-morfoloogilist koormust ja parandavad bioloogilise mitmekesisuse olukorda ning omavad esteetilist väärtust.

kooskõlastamise osas, sh kolmandates riikides.

Kaalutlused, mis on asjakohased üksnes merestrateegiatele²¹ suunatud vee valdkonna strateegiliste integreeritud projektide jaoks

Nende strateegiliste integreeritud projektidega tuleb toetada selliste meetmete või tegevuste sihipärast rakendamist, mis on vajalikud iga liikmesriigi merevee hea keskkonnaseisundi saavutamiseks või säilitamiseks. Need meetmed või tegevused tuleb määratleda liikmesriikide merestrateegiates, mis on kehtestatud kooskõlas merestrateegia raamdirektiiviga

Strateegilised integreeritud projektid peaksid olema suunatud kogu liikmesriigi merestrateegia meetmete/tegevuste kogumiku rakendamisele, tagades kõigi asjaomaste sihtrühmade kaasamise ja vajadusel koostöö teiste sama merepiirkonda jagavate liikmesriikide või rahvusvaheliste organisatsioonidega nagu piirkondlikud merekonventsioonid.

Strateegiliste integreeritud projektide üldiste eesmärkide osas peaksid taotlused andma teavet järgneva kohta:

- millisel määral aluseks olevaid merestrateegiaid eeldatavasti rakendatakse otseselt tänu strateegilises integreeritud projektis sätestatud tegevustele või täiendavatele tegevustele, mida rahastatakse muude strateegilise integreeritud projektiga paralleelselt mobiliseeritud vahenditega;
- projekti mõju merevee hea keskkonnaseisundi tagamisele ja
- kuidas aitab strateegiline integreeritud projekt viia ellu merestrateegia raamdirektiivi väljaspool strateegilise integreeritud projekti rakendusala – tulemuste ülekantavus seoses merekeskkonna meetmete/tegevuste/tavade kooskõlastamisega teistes alades, mis jagavad sama merepiirkonda, sh kolmandates riikides.

Õhukvaliteedi strateegilised integreeritud projektid

Temaatilise eelisvaldkonna „Õhk“ strateegilised integreeritud projektid peavad toetama integreeritud lähenemiste rakendamist, arendamist, testimist ja tutvustamist, et rakendada ja jälgida direktiivis 2008/50/EÜ määratletud kohalikke ja piirkondlikke õhukvaliteedi kavasid, mille lõppeesmärk on edendada riiklikke õhusaaste vähendamise programme.

Üldiselt eelistatakse laiaulatuslikke projekte. Kui õhuvaldkonna strateegiline integreeritud projekt põhineb kohalikel õhukvaliteedi kavadel, on nõutud koostöö ja kooskõlastamine vähemalt viie sellise kavaga linna vahel.

Kui õhuvaldkonna strateegiline integreeritud projekt põhineb vähemalt ühel piirkondlikul õhukvaliteedi kaval, on LIFE programmi strateegilises integreeritud projektis nõutud koostöö ja kooskõlastamine kõigi asjaomaste kohalike ja piirkondlike omavalitsuste vahel.

²¹ Merestrateegia raamdirektiivi eesmärk on saavutada ELi mereala hea keskkonnaseisund ning kaitsta loodusvarasid, millest sõltub merega seotud majanduslik ja sotsiaalne tegevus. Direktiivi õigusraamistikus nõutakse, et inimtegevuse ohjamiseks kohaldataks ökosüsteemil põhinevat lähenemisviisi, mis hõlmaks kõiki merekeskkonda mõjutavaid sektoreid, integreerides keskkonnakaitse ja jätkusuutliku kasutuse põhimõtteid. Hea keskkonnaseisundi saavutamiseks peab iga liikmesriik töötama välja oma merevee strateegia, pidades silmas kõiki asjaomaseid merepiirkondi või alamipiirkondi. Kuna direktiivi puhul rakendatakse paindlikku majandamisstrateegiat, tuleb merestrateegiaid hoida ajakohasena ja uuendada iga 6 aasta järel.

Hinnatakse seda, millisel määral iga taotlus panustab vähemalt ühte LIFE programmi üldisesse ja alaeesmärki, mis on sätestatud LIFE-määruse artiklis 3 ja LIFE programmi 2021.–2024. aasta mitmeaastase tööprogrammi punktis 2.2.

Seega peaksid taotlused käsitlema järgmiseid aspekte:

- millisel määral eeldatavasti õhukvaliteedi kava rakendatakse ja kui palju sellega seoses õhukvaliteet paraneb otseselt tänu strateegilises integreeritud projektis sätestatud tegevustele või täiendavatele tegevustele, mida rahastatakse muude strateegilise integreeritud projektiga paralleelselt mobiliseeritud vahenditega (eelkõige panus ELi õhukvaliteedi valdkonna õigusaktidest kinnipidamisse (välisõhu kvaliteedi kehtivad piir- ja sihtväärtused ning võimalusel WHO soovituslikud tasemed) ning õhusaasteainete siseriiklikesse ülemmääradesse ja õhusaasteainete riiklike heitkoguste vähendamisse);
- millist tähelepanu pööratakse veekvaliteedi kava arendamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks vajalikele tegevustele: seire ja modelleerimine, heiteinventuuride loomine ja allikate kindlaksmääramine, poliitika arendamine ja rakendamine, avalik teave ja osalemine;
- panus õhukvaliteedi juhtimise ja valitsemise parandamisse, sh asjaomaste pädevate asutuste kaasatuse ja pühendumise tase kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil;
- geograafiline piirkond ja inimeste hulk, kes saavad kasu parema kvaliteediga õhust, võttes arvesse keerulisi geograafilisi, ilmastiku- ja sotsiaalmajanduslikke tingimusi.

Eeldatav mõju

- Projekti lõpuks: vähemalt märkimisväärne panus aluseks oleva kava/strateegia/tegevuskava rakendamisse ja kehtestatud mehhanismid, millega tagatakse kava/strateegia/tegevuskava täielik rakendamine.
- Pärast projekti lõppu (3–5 aastat hiljem): aluseks oleva(te) kava(de)/strateegia(te)/tegevuskava(de) täieliku rakendamise hoogustamine.

Toetusmäär

Strateegilised integreeritud projektid – 60% toetusmäär

Lisatingimused

Täiendavate rahastamisvahendite mobiliseerimise/kooskõlastamisega seotud nõuded

Pidage silmas, et strateegiline integreeritud projekt **peab** olema võimeline **mobiliseerima** vähemalt ühte asjaomast liidu, riiklikku või eraõiguslukkku rahastamisvahendit peale LIFE programmi, millega rahastada aluseks oleva kava või strateegia rakendamiseks vajalikke lisategevusi.

Strateegilise integreeritud projekti üldiseid põhimõtteid on kujutatud järgmisel skeemil:

Plan/strategy implemented by the SNAP/SIP:

Complementary actions/measures (X, Y, Z...) financed by other funds (EU/national/private)...at least 1 non-LIFE fund mobilised

LIFE SNAP/SIP

LIFE co-financing:

Up to 60%

Own contribution:

40%

No other EU funds involved!!

Selle kohaselt peaksid taotlejad strateegilise integreeritud projekti kavandamisel **valima aluseks olevast kavast või strateegiast ühtse meetmete või tegevuste kogumi, mille puhul on kõige asjakohasem rahastamisallikas LIFE programm.** Teisi täiendavaid meetmeid või tegevusi tuleks suures osas rahastada teistest (liidu, riigi või erasektori) rahastamisallikatest ning neid tuleks rakendada lisaks LIFE programmi sekkumistele.

Eelkõige peaks LIFE programm täiendama **teisi suuri liidu rahastamisprogramme**, sealhulgas Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond, Ühtekuuluvusfond, ETK, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond, Euroopa Merendus- ja Kalandusfond ja programm „Euroopa horisont“ (teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm).

Lisaks neile ELi rahastamisallikatele tuleks võrdse kaaluga ka rahvusvahelisi (nt EFTA, UNESCO fondid jne), riiklike ja erasektori toetajaid. Pange tähele, et rahvusvahelised, riiklikud või erasektori rahastamisvahendid (välja arvatud ELi rahastamisvahendid) võivad ka moodustada osa strateegilise integreeritud projekti abikõlblike kulude 40% suurusest omaosalusest, mille peavad maksma toetusesaajad.

Lugege [LIFE programmi projektide andmebaasist](#) näiteid 2014.–2020. aasta perioodi käimasolevatest integreeritud projektidest, et näha võimalikke kooskõlastatud või mobiliseeritud täiendavaid rahastamisvahendeid.

Täiendavate tegevustega tuleb alati rakendada **sama laiaulatuslikku kava või strateegiat**, millele on suunatud strateegiline integreeritud projekt. Need võivad olla **täiendavad** näiteks järgmisel kujul:

- **tegevused, mis on sarnased** strateegilise integreeritud projekti raames rahastatavatele, kuid neid rakendatakse **teises geograafilises piirkonnas**
- **tegevused, mis erinevad** strateegilise integreeritud projekti raames rakendatavatest tegevustest, kuid **täiendavad** neid ja mida rakendatakse **samas geograafilises piirkonnas** kui strateegilist integreeritud projekti.

Strateegilise integreeritud projekti ja täiendatavate tegevuste suurima võimaliku mõju tagamiseks on enamikul juhtudel vaja eelnevalt kirjeldatud **kahe** täiendava vormi **kombinatsiooni**.

Teiste rahastamismehhanismide kooskõlastamise kvaliteet ja täiendavate rahastamisvahendite mobiliseerimise tase ning nende tegeliku mobiliseerimise tõenäosus ja funktsionaalne seos rakendatava kavaga mõjutab strateegilise integreeritud projekti **ELi lisaväärtuse** hindamist.

Seetõttu on oluline rõhutada, et strateegilise integreeritud projekti taotluse eesmärgist lähtuvalt loetakse täiendavat rahastust **mobiliseerituks** ainult järgmistel juhtudel:

- ükski strateegilise integreeritud projekti toetusesaajatest pole enne selle taotlusvooru algust seda rahastust saanud ega kasutanud. Erandjuhtudel ja taotlejate esitatud selgesõnalise põhjenduse korral võidakse aktsepteerida ka enne seda kuupäeva eraldatud rahastamisvahendeid, kuid mitte mingil juhul ei aktsepteerita rahastamisvahendeid, mida on antud või kasutatud enne LIFE2020 taotlusvooru (02.04.2020) ja
- asjaomane rahastamisallikas on selle eraldanud/kinnitanud täieliku taotluse esitamise ajaks ning seda tõestab rahastamisallikat esindava pädeva asutuse allkirjastatud **ametlik kavatsusavaldus (st lisa „Täiendava rahastamise avaldus”), millega kinnitatakse selgelt, et asutusel on tegelik kavatsus anda täiendavat rahastust** või
- kui täieliku taotluse esitamise ajaks ei ole rahastust tegelikult eraldatud/kinnitatud, peab rahastamisallikat esindav pädev asutus allkirjastama **ametliku kavatsusavalduse, millega kinnitatakse, et taotleja väljapakutud tegevused on potentsiaalselt abikõlblikud** sellest allikast rahastuse saamiseks ning kus tuuakse välja **tulevase rahastamiskohustuse ajastus ja tõenäosus**.

Kui neid täiendavate rahastamisallikate mobiliseerimise üldiseid nõudeid ei täideta objektiivsel põhjusel, näiteks teiste rahastamisvahendite taotlusperioodi ajastuse tõttu, peavad taotlejad kõige hiljem oma täielikus taotluses esitama nõuetekohase põhjenduse selle kohta, miks nad ei esita asjaomaste rahastamisvahenditega seoses ametlikku kohustust või kavatsusavaldust.

Selleks, et avaldus oleks abikõlblik, peab olema täieliku taotluse voorus täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest:

- **täieliku taotlusega koos esitatakse üks kavatsusavaldus (lisa „Täiendava rahastamise avaldus”), millega kinnitatakse sõnaselgelt mobiliseeritava täiendava rahastamise tegelik kohustus** ning mille on allkirjastanud rahastamisallikat esindav pädev asutus;
- esitatakse tõendid, et täiendavad rahastamisvahendid antakse pärast LIFE 2020 programmi taotlusvooru algust (02.04.2020).

On väga oluline, et toetusesaajad veenduvad enne strateegilise integreeritud projekti eeltaotluse ja täieliku taotluse esitamist, et strateegilises integreeritud projektis väljapakutud tegevusi **ei ole juba rahastatud** või et neid poleks **asjakohasem rahastada** teiste ELi rahastamisvahendite kaudu.

Lisaks mobiliseeritud rahastusele (st allkirjastatud lisa(d) „Täiendava rahastamise avaldus”) on suure tõenäosusega erinevaid strateegilise integreeritud projekti ja aluseks oleva kava või strateegia jaoks asjakohaseid täiendavaid rahastamisvahendeid, mida rakendatakse strateegilise integreeritud projektiga paralleelselt. Strateegilise integreeritud projekti ja nende rahastamisvahendite kaasamise/kooskõlastamise tase on erinevate projektide puhul erinev. Need **rahastamisvahendid** on igal juhul **väga asjakohased** ning need tuleks taotluses loetleda ja arvata strateegilise integreeritud projekti täiendavate rahastamisvahendite sekka, kuna need aitavad kava või strateegiat rakendada.

Kui taotluses räägitakse täiendavatest tegevustest, tuleks eelkõige keskenduda tegevustele, mida rahastatakse SNAPi enese mobiliseeritud vahenditest ning seejärel tuleks keskenduda täiendavatele tegevustele, mida kooskõlastatakse aktiivselt strateegilise integreeritud projekti tegevustega, isegi kui neid ei mobiliseerita. Tegevusi ja rahastamisvahendeid, mida integreeritud projektiga tegelikult ei mobiliseerita ega aktiivselt kooskõlastata, tuleb mainida ainult juhul, kui need on vajalikud kava rakendamise kohta täieliku teabe andmiseks.

Tähelepanu: strateegilise integreeritud projekti jooksul võivad teised LIFE programmi projektid moodustada osa täiendavatest tegevustest, mis panustavad kava rakendamisse.

Nendele projektidele antud LIFE programmi rahastust ei loeta aga abikõlblikkuse kriteeriumitele vastavuse seisukohast mobiliseerituks.

Sidusrühmade kaasamine

Kõigi asjaomaste sidusrühmade nõuetekohane kaasamine on hädavajalik aluseks oleva kava või strateegia edukaks rakendamise ja projekti tulemuste jätkusuutlikkuse seisukohast. Tooge taotluse vastavas punktis välja sidusrühmad, keda ja kuidas taotlusega kavatsetakse kaasata. Tooge välja, millist teavet te neilt ootate ning kuidas nende kaasamine on projekti jaoks asjakohane, kuidas seda kasutatakse ja milleks see on vajalik. Esitage oma argumendid ka juhul, kui peamised sihtrühmi ei kaasata toetusesaajatena. Juhul kui mõnda peamist sihtrühma ei ole võimalik kaasata, tuleks strateegilises integreeritud projektis esitada sihipärane tegevus, mille eesmärk on kõrvaldada tõkked nende tõhusa kaasamise kava või strateegia rakendamiseks.

Projekti juhtimine ja koordineerimine täiendavate rahastamisvahenditega

Taotlejad alahindavad sageli sedalaadi projektidega seonduva juhtimise, koordineerimise ning sisemise/välise aruandluse töökoormust, seega määrake nii koordineerijale kui teistele toetusesaajatele piisavalt personali.

Projekti tehnilises juhtimises võib osaliselt kasutada allhanget, eeldusel et koordineerijast toetusesaajal on projekti üle täielik ja igapäevane kontroll. Taotluses tuleb selgelt kirjeldada, kuidas see kontroll tagatakse. Projektijuhtimise struktuur tuleb selgelt esitada (sh organisatsiooni skeem ning iga seotud isiku ja organisatsiooni kohustuste üksikasjad). On tungivalt soovitatav, et projekti juhtimise eest vastutavatel töötajatel oleks projekti juhtimises kogemusi ning et projektijuht töötaks täistööajaga.

Eeldatakse, et luuakse täiendavate rahastamisvahendite koordineerimis- või töörühm või sarnane töökorraldus, et parandada pikaajaliselt nende rahastamisvahendite mobiliseerimist ja kooskõlastamist aluseks oleva kava/strateegia rakendamise eesmärgil.

Korduvus ja ülekantavus

Korduvus ja ülekantavus viitavad võimalusele projekti tulemusi korrata mõnes muus sama liikmesriigi piirkonnas või teistes liikmesriikides strateegilise integreeritud projekti rakendamise ajal ja pärast seda. Edukaks kordamiseks ja ülekandmiseks on algusest peale vaja selget plaani, hindamisstrateegiat, suutlikkuse suurendamise strateegiat (oskused, kommunikatsioon, rahastus) ja pikaajalise mõju strateegiat, mis saavutab projekti jooksul ja/või lühikeses ja keskpikas perspektiivis pärast LIFE programmi projekti lõppu kriitilise massi.

See ulatub kaugemale teadmiste üle kandmisest ja võrgustiku loomisest ning hõlmab projekti käigus arendatud või rakendatud tehnikate, meetodite või strateegiate praktilist kasutust mujal. Selle saavutamiseks võib mõnesid strateegilise integreeritud projekti tegevusi rakendada ainult projekti piirkonna piiratud osas ja korrata neid täiendavate tegevustega kogu projekti ja kava piirkonnas.

„Saastaja maksab“ põhimõtte ja tegevuste abikõlblikkus

LIFE programmi kaudu ei saa kaasrahastada „saastaja maksab“ põhimõtte rakendamisest tulenevaid koristustegevusi. Tegevused, millele kohaldatakse seda põhimõtet, ei ole abikõlblikud.

Maa ostmine

Maaostu kulude abikõlblikkus sõltub järgnevalt loetletud tingimustest. Taotleja peab kõiki tingimusi taotluses käsitlema ning selgitama, kuidas iga tingimus on täidetud või täidetakse projekti käigus.

- (xii) Maaost peab olema selgelt seotud projekti eesmärkidega.
- (xiii) Maaost peab panustama Natura 2000 võrgustiku parandamisse, haldamisse või taastamisse.
- (xiv) Ost on ainuke või kõige kulutõhusam viis soovitud kaitse-eesmärgi saavutamiseks.
- (xv) Ostetud maa on kõige asjakohasema õiguskaitse vormiga pikaajaliselt reserveeritud kasutusaladeks, mis vastavad LIFE-määruse artiklis 3 sätestatud eesmärkidele.
- (xvi) Kasusaajad peavad tagama, et müügileping/notariaaldokument ja/või maaregistri sissekanne hõlmab garantiid, et maa on alaliselt (ilma ajapiiranguta) määratud looduskaitse eesmärgi jaoks. Kui on olemas mõlemad võimalused (müügileping ja maaregistri sissekanne), peavad kasusaajad kasutama varianti, mis pakub kõige tõhusamat pikaajalist kaitset. Pange tähele, et kasusaajad peavad hiljemalt lõpparuandes esitama müügilepingu ja/või maaregistri sissekanne koopia koos eelmainitud garantiiga. Kui neid dokumente ei esitata, ei ole vastavad maaostu kulud ja sellega seotud kulud abikõlblikud. Riikides, kus sellise garantii andmine nii maaregistris kui müügilepingus on keelatud, võib toetust andev asutus nõustuda võrdväärse garantiiga, eeldusel et see pakub pikaajaliselt sama tasemega kaitset.
- (xvii) Maa peab ostma üks projekti kasusaajatest, kes on kas välja kujunenud eraõiguslik organisatsioon (nt looduskaitsele pühendunud valitsuseväline organisatsioon vms) või avalikõiguslik organ, mis vastutab looduskaitse eest, ning maa peab kuni projekti lõpuni jääma tema omandisse.
- (xviii) Taotluses tuleb tõendada, et kõigil maad ostvatel kasusaajatel on vajalik pädevus ja kogemused looduskaitse eesmärgil maa ostmiseks ning et kavandatud eesmärk on projekti ajakava arvestades realistlik.
- (xix) Kui ostja on eraõiguslik organisatsioon, peab selle põhikirjas sisalduma säte et tegevuse lõpetamise korral antakse maa üle teisele peamiselt looduskaitse valdkonnas tegutsevale juriidilisele isikule (nt teisele looduskaitsega tegelevale valitsusevälisele organisatsioonile või nõuetekohasele avalik-õiguslikule asutusele).
- (xx) Taotluses tuleb esitada tõendid, et ostuhind vastab maa tüüpi ja piirkonda arvesse võttes kehtivatele turuhindadele.
- (xxi) Tuleb esitada tõendid, et ostetud maa ei kuulunud projekti taotluse kuupäevale eelneva 24 kuu jooksul avaliku sektori asutusele.
- (xxii) Ostetud maal tuleb projekti kestuse vältel teha konkreetseid taastamise ja/või aktiivse haldamise tegevusi või sellele peavad kehtima kasutuspiirangud, mis ulatuvad väljapoole olemasolevatest piirangutest, mida saaks kehtestada ilma maad ostmata. Suurepärase kaitsestaatusega maa ostmine (st mis ei vaja taastamist või konkreetset haldust või kasutuspiiranguid) on abikõlblik üksnes siis, kui see on projekti eesmärgi seisukohast strateegilise tähtsusega.

Maa rent, õiguste ostmise ja ühekordsed hüvitismaksed:

Eelamainitud maaostu tingimused kehtivad ka asjakohasel juhul neile makseliikidele. Taotleja peab kõiki tingimusi taotluses käsitlema ning selgitama, kuidas iga tingimus on täidetud või täidetakse projekti käigus. Rendi kestus peab olema piisav kaitseinvesteeringu vastupidavuse tagamiseks (nt vähemalt 30 aastat). Vt ka [näidistoetuslepingu üldtingimusi](#)²².

Projekti raamesse jääv piiratud kestusega maa rent või hüvitismaksed on abikõlblikud üksnes siis, kui need on vajalikud nende liikide, elupaikade või ökosüsteemi kaitsestaatus jaoks kasulike katsetegevuste tõendamiseks, millele projekt on suunatud. Pange tähele, et projekti lõpparuandes tuleb esitada lühiajalise rendi maksete (mis vastavad maa tüüpi ja piirkonda arvesse võttes kehtivatele turuhindadele) kulutõhususe nõuetekohane põhjendus.

Maa ostuga, ühekordsete hüvitismaksetega ja rendimaksetega seotud abikõlbmatud kulud

Avalik-õiguslikele asutustele tehtavad mis tahes maaostu maksed, ühekordsed hüvitismaksed ja rendimaksed ei ole abikõlblikud, välja arvatud hüvitis kohalikele asutustele (st omavalitsustele vms) tehtavad lühiajalise rendi maksed.

Erandi kehtivuse jaoks peab see olema projektis selgesõnaliselt ettenähtud ja kasusaajad peavad tõendama, et tegu on ainsa kulutõhusa lahendusega projekti eesmärkide saavutamiseks. Lisaks soovitatakse kohalikel asutustel nendest maksetest saadud sissetulek investeerida Natura 2000 võrgustikuga seotud kaitse- või teavitusmeetmetesse või ELi elurikkuse strateegia aastani 2030 eesmärkide saavutamisse. Taotlused, milles esitatakse kõnealuse avaliku asutuse lubadus seda teha, saavad projekti hindamise protsessis ELi lisandväärtuse eest rohkem punkte ning seega on suurem tõenäosus, et need valitakse välja kaasrahastuse jaoks.

LIFE-2021-STRAT-CLIMA-SIP-kahest voorust koosnev) - Strateegilised integreeritud projektid – Kliimameetmed

Eesmärgid

Taotlejate tegevus peaks olema suunatud ühe järgneva kava/strateegia rakendamisele:

1. riiklikud energia- ja kliimakavad (energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määrus (EU) 2018/1999).
2. Riiklikud energiatõhususe ja kliimakavad
3. riiklikud või piirkondlikud kohanemisstrateegiad või tegevuskavad.

²² Kasutatav näidistoetusleping (ja kõik muud asjakohased mallid ja juhenddokumendid) on saadaval veebilehel [Portaali juhenddokumendid](#).

4. Linna või kogukonnapõhised tegevuskavad, mis on teedrajavad üleminekul vähese CO₂ heitega ja/või kliimamuutustele vastupanuvõimelisele ühiskonnale.
5. Riiklikud, piirkondlikud või tööstusharu-/sektoripõhised kasvuhoonegaaside heite vähendamise strateegiad või vähese CO₂ heitega majanduse tegevuskavad.

Kohaldamisala — Tegevused, mida saab rahastada

Kliimamuutustega kohanemise strateegilised integreeritud projektid

Selle kategooria strateegiliste integreeritud projektide eesmärk on rakendada kliimamuutustega kohanemise strateegiaid või kavasid, mis käsitlevad konkreetseid kliimamuutustele vastuvõtlikke piirkondi (nt rannikualad, põua- või üleujutusterohked piirkonnad) või haavatavaid sektoreid (nt vesi, põllumajandus, metsamajandus, rahvatervis), kasutades asjakohasel juhul ökosüsteemipõhiseid lähenemisi.

Kohanemisprojektide keskne teema peaks olema sünergiad muude keskkonna- ja kliimavaldkonna poliitikasuundadega (nt kliimamuutustega kohanemise, katastroofiohu vähendamise, elurikkuse ja veepoliitika vahel) ning neid tuleks alati asjakohasel juhul edendada. Lisaks hinnatakse ELi väärtust seoses projekti panusega kliimamuutustele vastupanuvõimet käsitlevate eesmärkide saavutamisse, erinevatesse sektoritesse süvalaiendamise tasemega ja mitmesuguste sidusrühmade kaasamisega.

Strateegiliste integreeritud projektidega tuleks rakendada valitud tegevuste kogumikke, mis sisalduvad LIFE programmi kaudu rahastatavas vastavas kohanemisstrateegias või -kavas. LIFE programmi kaudu rahastatavad meetmed peaksid täiendama riiklike rahastamisallikate või muude asjaomaste ELi rahastamisprogrammidega rahastatavaid meetmeid, et rakendada üldist kohanemisstrateegiat või -kava.

Taotlejad peaksid näitama, kuidas ja millisel määral rakendatakse projektiga strateegiat, kava või tegevuskava. Seega peaksid projektid sisaldama tegevusi täiendavate rahastamisvahendite mobiliseerimiseks, et rahastada selliseid tegevusi, mis jäävad LIFE programmi rahastuse kohaldamisalast ja ajakavast väljapoole, näiteks meetmed, millega integreerida kliimakaalutlusi erasektori investeerimisotsustesse.

Praktikas tähendab see, et taotlus / strateegiline integreeritud projekt peab sisaldama

(1) erinevaid tegevusi, mis panustavad otseselt LIFE programmi kaudu rahastatavas strateegilises integreeritud projektis sätestatud meetmete rakendamisse ja sihtmärkide saavutamisse ja

(2) horisontaalseid tegevusi, mis toetavad üldise strateegia või kava rakendamist, näiteks suutlikkuse suurendamine.

Kliimamuutustega kohanemise valdkonna strateegilise integreeritud projekti eeltaotluse või täieliku taotluse esitamiseks peab kõnealune riiklik või piirkondlik kohanemisstrateegia või -kava olema nõuetekohasel tasandil heaks kiidetud / vastu võetud.

Strateegiliste integreeritud projektide üldiste eesmärkide osas peaks taotlus andma seega teavet järgneva kohta:

- millisel määral kohanemisstrateegiat/-kava eeldatavasti rakendatakse otseselt tänu strateegilises integreeritud projektis sätestatud tegevustele või täiendavatele tegevustele, mida rahastatakse muude strateegilise integreeritud

projektiga paralleelselt mobiliseeritud vahenditega,

- meetmetega hõlmatud geograafiline piirkond ja kodanike arv, kelleni kohanemisstrateegia või tegevuskavaga jõutakse,
- millisel määral paraneb piirkonnas ja majandussektorites tänu LIFE programmi ja täiendavate projektidega rahastatavatele tegevustele vastupanuvõime kliimamuutustele võrreldes võrdlus- või lähtestsenaariumiga,
- eeldatav kliimamuutustele vastupanuvõime paranemine või ELi kohanemisstrateegias tuvastatud haavatavuse vähendamine,
- strateegilise integreeritud projekti toel integreeritud lähenemisi rakendavate või strateegilise integreeritud projekti tulemusi kordavate riikide/piirkondade/linnade arvu eeldatav suurenemine,
- panus kliimamuutustega kohanemise juhtimise ja valitsemise parandamisse, sh asjaomaste pädevate asutuste ja sihtrühmade kaasatuse ja pühendumise tase kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil,
- panus kliimamuutustega kohanemise erinevatesse sektoritesse süvalaiendamisse.

Linnakeskkonna kliimamuutuste leevendamise ja/või nendega kohanemise valdkonna strateegilised integreeritud projektid

Selle kategooria strateegilised integreeritud projektid peavad toetama linnade tegevuskavade sihipärast rakendamist, millega rajatakse teed üleminekule vähese CO₂ heitega ja/või kliimamuutustele vastupanuvõimelisele ühiskonnale. Projektides soovitatakse käsitleda järgmisi teemasid:

- linnakeskkonna kohanemise ja/või leevendamise strateegiate ja tegevuskavade rakendamine, näiteks nende, mis on seotud linnapeade kliima- ja energiapaktiga²³
- linnapiirkondades uuenduslike kohanemislahenduste arendamine ja juurutamine, sh **vee-, energia- ja ehitussektoris**, edendades **sinise ja rohelse taristu** arendamist, panustades **linnapiirkondade kaitse- ja elurikkuse eesmärkidesse** ning rakendades **era- ja avaliku sektori partnerlusi** kliimamuutustele vastupanuvõime valdkonnas
- linna ja maapiirkondade vähese heitega strateegiate rakendamine, sh transpordi, avalikus ja eraomandis olevate hoonete energiatõhususe, keskkütte ja vähese heitega linnavalgustuse valdkondades.

Soovitatakse tungivalt esitada linnakeskkonna tegevuskavasid, mis panustavad paralleelselt kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkidesse.

Selle kategooria strateegiline integreeritud projekt peaks hõlmama mitut linna ning toetama kogu strateegia või tegevuskava rakendamist.

Taotlejad peaksid näitama, kuidas projekt on suunatud strateegia, kava või tegevuskava rakendamisele. Selle jaoks peaks projekt hõlmama tegevusi, mis võivad aidata mobiliseerida ja kasutada täiendavaid rahastamisallikaid, millega rahastada (nii kohaldamisala kui ajakava mõttes) strateegilisest integreeritud projektist välja jäävate meetmete rakendamist. See hõlmab meetmeid, millega integreerida kliimakaalutlusi erasektori investeerimisotsustesse. Praktikas tähendab see, et taotlus / strateegiline integreeritud projekt peab sisaldama

- (1) erinevaid tegevusi, mis panustavad otseselt LIFE programmi rahastatavate strateegilises integreeritud projektis sätestatud meetmete rakendamisse ja sihtmärkide- saavutamisse ja

²³ <https://www.covenantofmayors.eu/>

(2) horisontaalseid tegevusi, mis toetavad üldise strateegia, kava või tegevuskava rakendamist, näiteks suutlikkuse suurendamine.

Strateegiliste integreeritud projektide üldiste eesmärkide osas peaks taotlus andma seega teavet järgneva kohta:

- millisel määral kohanemise ja/või leevendamise tegevuskava eeldatavasti rakendatakse otseselt tänu strateegilises integreeritud projektis sätestatud tegevustele või täiendavatele tegevustele, mida rahastatakse muude strateegilise integreeritud projektiga paralleelselt mobiliseeritud vahenditega,
- meetmetega hõlmatud geograafiline piirkond ja kodanikud, kelleni kohanemise ja/või leevendamise tegevuskavadega jõutakse,
- eeldatav panus üleminekusse madala heitega ja kliimamuutustele vastupidavale majandusele linnades / kohalikes kogukondades, mida käsitletakse strateegilise integreeritud projekti ja täiendavate projektidega rahastatud tegevuste kaudu,
- integreeritud projekti toel integreeritud lähenemisi rakendavate või strateegilise integreeritud projekti tulemusi kordavate linnade/kohalike kogukondade arvu eeldatav suurenemine,
- panus kliimamuutustega kohanemise ja/või nende leevendamise juhtimise ja valitsemise parandamisse, sh asjaomaste pädevate asutuste ja sihtrühmade kaasatuse ja pühendumise tase kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil,
- panus kliimamuutustega kohanemise erinevatesse poliitikavaldkondadesse süvalaiendamisse.

Kliimamuutuste leevendamise strateegilised integreeritud projektid

Kliimamuutuste leevendamise valdkonna strateegilised integreeritud projektid peavad toetama kasvuhoonegaaside heite vähendamise strateegiate, kavade või vähese CO₂ heitega majanduse tegevuskavade rakendamist ning olema seotud konkreetsete omavalitsuste või piirkondadega (nt nagu on teatatud linnapeade paktis), tööstus- või põllumajandussektoriga (analüüsides maakasutust piirkondlikul tasandil, sotsiaalset ja majanduslikku konteksti) või muude majandussektoritega (nt merevedu, lennundus), tutvustades tehnoloogia- ja teenusepõhiseid lähenemisviise jätkusuutlikul ja innovaatilisel viisil.

Strateegilised integreeritud projektid peaksid panustama kehtivate ja tulevaste liidu kliimamuutuste leevendamise valdkonna poliitikasuundade ja õigusaktide rakendamisse, mis võivad hõlmata järgmisi:

- ELi heitkogustega kauplemise süsteem;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/842 sektoritele, mis ei ole hõlmatud ELi heitkogustega kauplemise süsteemiga;
- LULUCFi otsus (EL) 529/2013 ja LULUCFi määrus (EL) 841/2018;
- läbivaadatud taastuvallikatest toodetud elektrienergia direktiiv (EL) 2018/2001;
- fluoritud kasvuhoonegaase käsitlev määrus (EL) 517/2014;
- ELi algatused jätkusuutliku rahastamise valdkonnas, sh kliimataksonoomia võrdlusaluste kasutuselevõtt.

Integreeritud projektides tuleks arendada läbimurdelisi lahendusi ja protsesse eesmärgiga saavutada sektoripõhiseid leevendamise strateegiaid ja sihtmärke, mis on sätestatud liikmesriigi

riiklikus energia- ja kliimakavas ja/või suundumustes ja vahe-eesmärkides ning leevendustegevustes, mis on aluseks ELi kliimanetraalsuse / pikaajalisele strateegiale²⁴.

LIFE programmi kaudu rahastatavate strateegiliste integreeritud projektidega rakendatakse eeldatavasti riiklikku energia- ja kliimakava toetavaid valitud tegevusi, mis on aluseks ELi 2050. aastaks seatud kliimanetraalsuse pikaajalisele strateegiale. LIFE programmi kaudu rahastatavad meetmed peaksid täiendama riiklikest allikatest rahastatavaid meetmeid või teisi asjaomaseid liidu rahastamisprogramme, millega rakendada riiklikus energia- ja kliimakavas kirjeldatud strateegiat, kava või tegevuskava, mis on aluseks ELi 2050. aastaks seatud kliimanetraalsuse pikaajalisele strateegiale. Taotlejad peaksid näitama, kuidas projekt on suunatud strateegia, kava või tegevuskava rakendamisele. Selle jaoks peaks projekt hõlmama tegevusi, mis võivad aidata mobiliseerida ja kasutada täiendavaid rahastamisallikaid, millega rahastada (nii kohaldamisala kui ajakava mõttes) LIFE programmi strateegilisest integreeritud projektist välja jäävate tegevuste või meetmete rakendamist. See hõlmab meetmeid, millega integreerida kliimakaalutlusi erasektori investeerimisotsustesse. Praktikas tähendab see, et taotlus / strateegiline integreeritud projekt peab sisaldama

(1) erinevaid tegevusi, mis panustavad otseselt LIFE programmist rahastatavate strateegilises integreeritud projektis sätestatud meetmete rakendamisse ja sihtmärkide- saavutamisse ja

(2) horisontaalseid tegevusi, mis toetavad riiklikus energia- ja kliimakavas üldise strateegia, kava või tegevuskava rakendamist, mis on aluseks ELi 2050. aastaks seatud kliimanetraalsuse pikaajalisele strateegiale, näiteks suutlikkuse suurendamine.

Kliimamuutuste leevendamise valdkonna strateegilise integreeritud projekti eeltaotluse või täieliku taotluse esitamiseks peab kõnealune rahvusvaheline, riiklik, piirkondlik või tööstuse/sektori strateegia või tegevuskava olema nõuetekohasel tasandil heaks kiidetud / vastu võetud ja seotud riikliku energia- ja kliimakavaga kooskõlas ELi 2050. aasta kliimanetraalsuse strateegiaga.

Strateegiliste integreeritud projektide üldiste eesmärkide osas peaksid taotlused andma teavet järgneva kohta:

- millisel määral riiklikus energia- ja kliimakavas kirjeldatud leevendamise strateegiat/kava/tegevuskava, mis on kooskõlas ELi 2050. aasta kliimanetraalsuse strateegiaga, eeldatavasti rakendatakse otseselt tänu strateegilises integreeritud projektis sätestatud tegevustele või täiendavatele tegevustele, mida rahastatakse muude strateegilise integreeritud projektiga paralleelselt mobiliseeritud vahenditega,
- meetmetega hõlmatud geograafiline piirkond ja kodanike arv, kelleni leevendamise strateegia või tegevuskavaga jõutakse,
- kasvuhoonegaaside heite oodatav vähenemine piirkonnas või majandussektoris,
- kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks mõeldud innovaatiliste tehnoloogialahenduste, süsteemide ja instrumentide ja/või parimate tavade lahenduste arvu suurendamine,
- strateegilise integreeritud projekti toel integreeritud lähenemisi rakendavate või strateegilise integreeritud projekti tulemusi kordavate riikide/piirkondade/sektorite arvu eeldatav suurendamine,
- panus kliimamuutuste leevendamise juhtimise ja valitsemise parandamisse, sh asjaomaste pädevate asutuste ja sihtrühmade otsese kaasatuse ja pühendumise tase kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil,

²⁴ https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050_et

- panus kliimamuutustega kohanemise erinevatesse poliitikavaldkondadesse süvalaiendamisse.

Võimalike kaasatavate sidusrühmade seas võivad olla tööstusliidud, tarneahelas tegutsevad äriühingud, teadusasutused, riigiasutused ja valitsusvälised organisatsioonid. Oodatakse taotlusi, mida saab rakendada piirkondlikul, riiklikul või rahvusvahelisel tasandil.

Eeldatav mõju

- Projekti lõpuks: vähemalt märkimisväärne panus aluseks oleva kava/strateegia rakendamisse ja kehtestatud mehhanismid, millega tagatakse kava/strateegia täielik rakendamine.
- Pärast projekti lõppu (3–5 aastat hiljem): aluseks oleva(te) kava(de)/strateegia(te)/tegevuskava(de) täieliku rakendamise hoogustamine.

Toetusmäär

Strateegilised integreeritud projektid – 60% toetusmäär

Lisatingimused

Täiendavate rahastamisvahendite mobiliseerimise/kooskõlastamisega seotud nõuded

Pidage silmas, et strateegiline integreeritud projekt **peab** olema võimaline **mobiliseerima vähemalt ühte** asjaomast liidu, riiklikku või eraõiguslikku rahastamisvahendit **peale LIFE programmi**, millega rahastada aluseks oleva kava või strateegia rakendamiseks vajalikke lisategevusi.

Strateegilise integreeritud projekti üldiseid põhimõtteid on kujutatud järgmisel skeemil:

Plan/strategy implemented by the SNAP/SIP:	
Complementary actions/measures (X, Y, Z...) financed by other funds (EU/national/private)...at least 1 non-LIFE fund mobilised	
LIFE SNAP/SIP	
LIFE co-financing: Up to 60%	Own contribution: 40% No other EU funds involved!!

Selle kohaselt peaksid taotlejad strateegilise integreeritud projekti kavandamisel **valima aluseks olevast kavast või strateegiast ühtse meetmete või tegevuste kogumi, mille puhul on kõige asjakohasem rahastamisallikas LIFE programm**. Teisi täiendavaid meetmeid või tegevusi tuleks suures osas rahastada teistest (liidu, riiklikest või eraõiguslikest) rahastamisallikatest ning neid tuleks rakendada lisaks LIFE programmi sekkumistele.

Eelkõige peaks LIFE programm täiendama **teisi suuri liidu rahastamisprogramme**, sealhulgas Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond, Ühtekuuluvusfond,

ETK, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond, Euroopa Merendus- ja Kalandusfond ja programm „Euroopa horisont” (teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm).

Lisaks neile ELi rahastamisallikatele tuleks võrdselt kaaluda ka rahvusvahelisi (nt EFTA, UNESCO fondid jne), riiklikke ja erasektori toetajaid. Pange tähele, et rahvusvahelised, riiklikud või erasektori rahastamisvahendid (välja arvatud ELi rahastamisvahendid) võivad ka moodustada osa strateegilise integreeritud projekti abikõlblike kulude 40% suurusel omaosalusest, mille peavad maksma toetusesaajad.

Lugege [LIFE programmi projektide andmebaasist](#) näiteid 2014.–2020. aasta perioodi käimasolevatest integreeritud projektidest, et näha võimalikke kooskõlastatud või mobiliseeritud täiendavaid rahastamisvahendeid.

Täiendavate tegevustega tuleb alati rakendada **sama laiaulatuslikku kava või strateegiat**, millele on suunatud strateegiline integreeritud projekt. Need võivad olla **täiendavad** näiteks järgmisel kujul:

- **tegevused, mis on sarnased** strateegilise integreeritud projekti raames rahastatavatele, kuid neid rakendatakse **teises geograafilises piirkonnas**
- **tegevused, mis erinevad** strateegilise integreeritud projekti raames rakendatavatest tegevustest, kuid **täiendavad** neid ja mida rakendatakse **samas geograafilises piirkonnas** kui strateegilist integreeritud projekti.

Strateegilise integreeritud projekti ja täiendatavate tegevuste suurima võimaliku mõju tagamiseks on enamikul juhtudel vaja eelnevalt kirjeldatud **kahe** täiendava vormi **kombinatsiooni**.

Teiste rahastamismehhanismide kooskõlastamise kvaliteet ja täiendavate rahastamisvahendite mobiliseerimise tase ning nende tegeliku mobiliseerimise tõenäosus ja funktsionaalne seos rakendatava kavaga mõjutab strateegilise integreeritud projekti **ELi lisaväärtuse** hindamist.

Seetõttu on oluline rõhutada, et strateegilise integreeritud projekti taotluse eesmärgist lähtuvalt loetakse täiendavat rahastust **mobiliseerituks** ainult järgmistel juhtudel:

- ükski strateegilise integreeritud projekti toetusesaajatest pole enne selle taotlusvooru algust seda rahastust saanud ega kasutanud. Erandjuhtudel ja taotlejate esitatud selgesõnalise põhjenduse korral võidakse aktsepteerida ka enne seda kuupäeva eraldatud rahastamisvahendeid, kuid mitte mingil juhul ei aktsepteerita rahastamisvahendeid, mida on antud või kasutatud enne LIFE2020 taotlusvooru (02.04.2020) ja
- asjaomane rahastamisallikas on selle eraldanud/kinnitanud täieliku taotluse esitamise ajaks ning seda tõestab rahastamisallikat esindava pädeva asutuse allkirjastatud **ametlik kavatsusavaldus (st lisa „Täiendava rahastamise avaldus”), millega kinnitatakse selgelt, et asutusel on tegelik kavatsus anda täiendavat rahastust** või
- kui täieliku taotluse esitamise ajaks ei ole rahastust tegelikult eraldatud/kinnitatud, peab rahastamisallikat esindav pädev asutus allkirjastama **ametliku kavatsusavalduse, millega kinnitatakse, et taotleja väljapakutud tegevused on potentsiaalselt abikõlblikud** sellest allikast rahastuse saamiseks ning kus tuuakse välja **tulevase rahastamiskohustuse ajastus ja tõenäosus**.

Kui neid täiendavate rahastamisallikate mobiliseerimise üldiseid nõudeid ei täideta objektiivsel põhjusel, näiteks teiste rahastamisvahendite taotlusperioodi ajastuse tõttu, peavad taotlejad kõige hiljem oma täielikus taotluses esitama nõuetekohase põhjenduse selle kohta, miks nad ei esita asjaomaste rahastamisvahenditega seoses ametlikku kohustust või kavatsusavaldust.

Selleks, et avaldus oleks abikõlblik, peab olema täieliku taotluse voorus täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest:

- **täieliku taotlusega koos esitatakse üks kavatsusavaldus (lisa „Täiendava rahastamise avaldus“), millega kinnitatakse sõnaselgelt mobiliseeritava täiendava rahastamise tegelik kohustus** ning mille on allkirjastanud rahastamisallikat esindav pädev asutus;
- esitatakse tõendid, et täiendavad rahastamisvahendid antakse pärast LIFE2020 programmi taotlusvooru algust (02.04.2020).

On väga oluline, et toetusesaajad veenduvad enne strateegilise integreeritud projekti eeltaotluse ja täieliku taotluse esitamist, et strateegilises integreeritud projektis väljapakutud tegevusi **ei ole juba rahastatud** või et neid poleks **asjakohasem rahastada** teiste ELi rahastamisvahendite kaudu.

Lisaks mobiliseeritud rahastusele (st allkirjastatud lisa(d) „Täiendava rahastamise avaldus“) on suure tõenäosusega erinevaid strateegilise integreeritud projekti ja aluseks oleva kava või strateegia jaoks asjakohaseid täiendavaid rahastamisvahendeid, mida rakendatakse strateegilise integreeritud projektiga paralleelselt. Strateegilise integreeritud projekti ja nende rahastamisvahendite kaasamise/kooskõlastamise tase on erinevate projektide puhul erinev. Need **rahastamisvahendid** on igal juhul **väga asjakohased** ning need tuleks taotluses loetleda ja arvata strateegilise integreeritud projekti täiendavate rahastamisvahendite sekka, kuna need aitavad kava või strateegiat rakendada.

Kui taotluses räägitakse täiendavatest tegevustest, tuleks eelkõige keskenduda tegevustele, mida rahastatakse SNAPi enese mobiliseeritud vahenditest ning seejärel tuleks keskenduda täiendavatele tegevustele, mida kooskõlastatakse aktiivselt strateegilise integreeritud projekti tegevustega, isegi kui neid ei mobiliseerita. Tegevusi ja rahastamisvahendeid, mida integreeritud projektiga tegelikult ei mobiliseerita ega aktiivselt kooskõlastata, tuleb mainida ainult juhul, kui need on vajalikud kava rakendamise kohta täieliku teabe andmiseks.

Tähelepanu: strateegilise integreeritud projekti jooksul võivad teised LIFE programmi projektid moodustada osa täiendavatest tegevustest, mis panustavad kava rakendamisse. Nendele projektidele antud LIFE programmi rahastust ei loeta aga abikõlblikkuse kriteeriumitele vastavuse seisukohast mobiliseerituks.

Sidusrühmade kaasamine

Kõigi asjaomaste sidusrühmade nõuetekohane kaasamine on hädavajalik aluseks oleva kava või strateegia edukaks rakendamiseks ja projekti tulemuste jätkusuutlikkuse seisukohast. Tooge taotluse vastavas punktis välja sidusrühmad, keda ja kuidas taotlusega kavatakse kaasata. Tooge välja, millist teavet te neilt ootate ning kuidas nende kaasamine on projekti jaoks asjakohane, kuidas seda kasutatakse ja milleks see on vajalik. Esitage oma argumendid ka juhul, kui peamised sihtrühmi ei kaasata toetusesaajatena. Juhul kui mõnda peamist sihtrühma ei ole võimalik kaasata, tuleks strateegilises integreeritud projektis esitada sihipärane tegevus, mille eesmärk on eemaldada tõkked nende tõhusa kaasamise kava või strateegia rakendamiseks.

Projekti juhtimine ja koordineerimine täiendavate rahastamisvahenditega

Taotlejad alahindavad sageli sedalaadi projektidega seonduva juhtimise, koordineerimise ning sisemise/välise aruandluse töökoormust, seega määrake nii

koordineerijale kui teistele toetusesaajatele piisavalt personali.

Projekti tehnilises juhtimises võib osaliselt kasutada allhanget, eeldusel et koordineerijast toetusesaajal on projekti üle täielik ja igapäevane kontroll. Taotluses tuleb selgelt kirjeldada, kuidas see kontroll tagatakse. Projektijuhtimise struktuur tuleb selgelt esitada (sh organisatsiooni skeem ning iga seotud isiku ja organisatsiooni kohustuste üksikasjad). On tungivalt soovitatav, et projekti juhtimise eest vastutavatel töötajatel oleks projekti juhtimises kogemusi ning et projektijuht töötaks täistööajaga.

Eeldatakse, et luuakse täiendavate rahastamisvahendite koordineerimis- või töörühm või sarnane töökorraldus, et parandada pikaajaliselt nende rahastamisvahendite mobiliseerimist ja kooskõlastamist aluseks oleva kava/strateegia rakendamise eesmärgil.

Korduvus ja ülekantavus

Korduvus ja ülekantavus viitavad võimalusele projekti tulemusi korrata mõnes muus sama liikmesriigi piirkonnas või teistes liikmesriikides strateegilise integreeritud projekti rakendamise ajal ja pärast seda. Edukaks kordamiseks ja ülekandmiseks on algusest peale vaja selget plaani, hindamisstrateegiat, suutlikkuse suurendamise strateegiat (oskused, kommunikatsioon, rahastus) ja pikaajalise mõju strateegiat, mis saavutab projekti jooksul ja/või lühikeses ja keskpikas perspektiivis pärast LIFE programmi projekti lõppu kriitilise massi.

See ulatub kaugemale teadmiste üle kandmisest ja võrgustiku loomisest ning hõlmab projekti käigus arendatud või rakendatud tehnikate, meetodite või strateegiate praktilist kasutust mujal. Selle saavutamiseks võib mõnesid strateegilise integreeritud projekti tegevusi rakendada ainult projekti piirkonna piiratud osas ja korrata neid täiendavate tegevustega kogu projekti ja kava piirkonnas.

„Saastaja maksab“ põhimõtte ja tegevuste abikõlblikkus

LIFE programmi kaudu ei saa kaasrahastada „saastaja maksab“ põhimõtte rakendamisest tulenevaid puhastustegevusi. Tegevused, millele kohaldatakse seda põhimõtet, ei ole abikõlblikud.

Maa ostmine

Maaostu kulude abikõlblikkus sõltub järgnevalt loetletud tingimustest. Taotleja peab kõiki tingimusi taotluses käsitlema ning selgitama, kuidas iga tingimus on täidetud või täidetakse projekti käigus.

- (xxiii) Maaost peab olema selgelt seotud projekti eesmärkidega.
- (xxiv) Maaost peab panustama Natura 2000 võrgustiku parandamisse, haldamisse või taastamisse.
- (xxv) Ost on ainuke või kõige kulutõhusam viis soovitud kaitse-eesmärgi saavutamiseks.
- (xxvi) Ostetud maa on kõige asjakohasema õiguskaitse vormiga pikaajaliselt reserveeritud kasutusalaadeks, mis vastavad LIFE-määruse artiklis 3 sätestatud eesmärkidele.
- (xxvii) Kasusaajad peavad tagama, et müügileping/notariaaldokument ja/või maaregistri sissekanne hõlmab garantiid, et maa on alaliselt (ilma ajapiiranguta) määratud looduskaitse eesmärgi jaoks. Kui on olemas mõlemad võimalused (müügileping ja maaregistri sissekanne), peavad kasusaajad kasutama varianti,

mis pakub kõige tõhusamat pikaajalist kaitset. Pange tähele, et kasusaajad peavad hiljemalt lõpparuandes esitama müügilepingu ja/või maaregistri sissekande koopia koos eelmainitud garantiiga. Kui neid dokumente ei esitata, ei ole vastavad maaostu kulud ja sellega seotud kulud abikõlblikud. Riikides, kus sellise garantii andmine nii maaregistris kui müügilepingus on keelatud, võib toetust andev asutus nõustuda võrdväärse garantiiga, eeldusel et see pakub pikaajaliselt sama tasemega kaitset.

(xxviii) Maa peab ostma üks projekti kasusaajatest, kes on kas välja kujunenud eraõiguslik organisatsioon (nt looduskaitsele pühendunud valitsuseväline organisatsioon vms) või avalikõiguslik organ, mis vastutab looduskaitse eest, ning maa peab kuni projekti lõpuni jääma tema omandisse.

(xxix) Taotluses tuleb tõendada, et kõigil maad ostvatel kasusaajatel on vajalik pädevus ja kogemused looduskaitse eesmärgil maa ostmiseks ning et kavandatud eesmärk on projekti ajakava arvestades realistlik.

(xxx) Kui ostja on eraõiguslik organisatsioon, peab selle põhikirjas sisalduma säte et tegevuse lõpetamise korral antakse maa üle teisele peamiselt looduskaitse valdkonnas tegutsevale juriidilisele isikule (nt teisele looduskaitsega tegelevale valitsusevälisele organisatsioonile või nõuetekohasele avalik-õiguslikule asutusele).

(xxxi) Taotluses tuleb esitada tõendid, et ostuhind vastab maa tüüpi ja piirkonda arvesse võttes kehtivatele turuhindadele.

(xxxii) Tuleb esitada tõendid, et ostetud maa ei kuulunud projekti taotluse kuupäevale eelneva 24 kuu jooksul avaliku sektori asutusele.

(xxxiii) Ostetud maal tuleb projekti kestuse vältel teha konkreetseid taastamise ja/või aktiivse haldamise tegevusi või sellele peavad kehtima kasutuspiirangud, mis ulatuvad väljapoole olemasolevatest piirangutest, mida saaks kehtestada ilma maad ostmata. Suurepärase kaitsestaatusega maa ostmine (st mis ei vaja taastamist või konkreetset haldust või kasutuspiiranguid) on abikõlblik üksnes siis, kui see on projekti eesmärgi seisukohast strateegilise tähtsusega.

Maa rent, õiguste ostmine ja ühekordsed hüvitismaksed:

Eelamainitud maaostu tingimused kehtivad ka asjakohasel juhul neile makseliikidele. Taotleja peab kõiki tingimusi taotluses käsitlema ning selgitama, kuidas iga tingimus on täidetud või täidetakse projekti käigus. Rendi kestus peab olema piisav kaitseinvesteeringu vastupidavuse tagamiseks (nt vähemalt 30 aastat). Vt ka [näidistoetuslepingu üldtingimusi](#)²⁵.

Projekti raamesse jääv piiratud kestusega maa rent või hüvitismaksed on abikõlblikud üksnes siis, kui need on vajalikud nende liikide, elupaikade või ökosüsteemi kaitsestaatuse jaoks kasulike katsetegevuste tõendamiseks, millele projekt on suunatud.

²⁵ Kasutatav näidistoetusleping (ja kõik muud asjakohased mallid ja juhenddokumendid) on saadaval veebilehel [Portaali juhenddokumendid](#).

Pange tähele, et projekti lõpparuandes tuleb esitada lühiajalise rendi maksete (mis vastavad maa tüüpi ja piirkonda arvesse võttes kehtivatele turuhindadele) kulutõhususe nõuetekohane põhjendus.

Maa ostuga, ühekordsete hüvitismaksetega ja rendimaksetega seotud abikõlbmatud kulud

Avalik-õiguslikele asutustele tehtavad mis tahes maaostu maksed, ühekordsed hüvitismaksed ja rendimaksed ei ole abikõlblikud, välja arvatud hüvitis kohalikele asutustele (st omavalitsustele vms) tehtavad lühiajalise rendi maksed.

Erandi kehtivuse jaoks peab see olema projektis selgesõnaliselt ettenähtud ja kasusaajad peavad tõendama, et tegu on ainsa kulutõhusa lahendusega projekti eesmärkide saavutamiseks. Lisaks soovitatakse kohalikel asutustel nendest maksetest saadud sissetulek investeerida Natura 2000 võrgustikuga seotud kaitse- või teavitusmeetmetesse või ELi elurikkuse strateegia aastani 2030 eesmärkide saavutamisse. Taotlused, milles esitatakse kõnealuse avaliku asutuse lubadus seda teha, saavad projekti hindamise protsessis ELi lisandväärtuse eest rohkem punkte ning seega on suurem tõenäosus, et need valitakse välja kaasrahastuse jaoks.

3. Olemasolev eelarve

Taotlusvoorud olemasolev eelarve on **157 800 000 eurot**

Iga teema konkreetse eelarve andmed on esitatud alljärgnevas tabelis.

Teema	Teema eelarve	Projekti eelarvete esialgne vahemik	Rahastatavate projektide esialgne arv	Esialgne prognoositud projekti kestus
LIFE-2021-STRAT-NAT-SNAP-kahest voorust koosnev - Strateegilised loodusprojektid	70 000 000 eurot	15 000 000 – 50 000 000 eurot	2–7 projekti	60–120 kuud
LIFE-2021-STRAT-ENV-SIP-kahest voorust koosnev - Strateegilised integreeritud projektid – keskkond	52 800 000 eurot	10 000 000 – 30 000 000 eurot	3–6 projekti	60–120 kuud
LIFE-2021-STRAT-CLIMA-SIP-kahest voorust koosnev - Strateegilised integreeritud projektid – Kliimameetmed	35 000 000 eurot	10 000 000 – 30 000 000 eurot	2–4 projekti	60–120 kuud

Jätame endale õiguse mitte eraldada kõiki olemasolevaid vahendeid või jaotada need ümber taotlusvoorud prioriteetide vahel, olenevalt laekunud taotlustest ja hindamise tulemustest.

4. Ajakava ja tähtajad

Ajakava ja tähtajad (esialgne)	
Taotlusvooru algus:	13. juuli 2021
<u>Taotluse esitamise tähtaeg (eeltaotlus):</u>	<u>19. oktoober 2021 – 17:00:00</u> <u>CET</u> <u>(Brüssel)</u>
Hindamistulemusi puudutav teave (eeltaotlus):	2021. aasta novembri lõpp – detsembri algus
Konsultatsioon, st küsimuste ja vastuste etapp:	2021. aasta detsember – 2022. aasta märts
<u>Esitamise tähtaeg:</u>	<u>7. aprill 2022 – 17:00:00 CET</u> <u>(Brüssel)</u>
Teave hindamistulemuste kohta:	juuni–juuli 2022
Toetuslepingu allkiri:	november–detsember 2022

5. Lubatavus ja dokumendid

Taotlused tuleb esitada enne **taotlusvoorud tähtaega** (vt ajakava punkt 4).

Taotlused tuleb esitada **elektrooniliselt** rahastamis- ja hankeportaali elektroonilise taotlemise süsteemis (kättesaadav lehel „Topic“ (Teema) jaotises [Search Funding & Tenders](#) (Otsi rahastust ja pakkujaid). Paberkandjal EI OLE võimalik taotlusi esitada.

Taotluste (sh lisade ja tõendavate dokumentide) esitamise korral tuleb kasutada ankeete, mis on esitatud taotlemise süsteemis (⚠ MITTE dokumente, mis on saadaval lehel „Topic“ (Teema) – need on ette nähtud üksnes teabe andmiseks).

Projekti akronüüm – teie projekti akronüüm peab sisaldama sõna LIFE.

Taotlused peavad olema **täielikud** ja sisaldama kogu nõutud teavet ning kõiki nõutavaid lisasid ja tõendavaid dokumente:

- Taotluse vormi A osa – sisaldab osalejatega (tulevane koordineerija, toetusesaajad ja seotud üksused) seotud haldusteavet ja projekti eelarve kokkuvõtet (*tuleb täita otse veebis*)
- Taotluse vormi B osa – sisaldab projekti tehnilist kirjeldust (*tuleb alla laadida portaali elektroonilise taotlemise süsteemist, täita ja seejärel kokku panna ning uuesti üles laadida*)
- C osa (*täita otse veebis*) sisaldab projekti kohta lisaandmeid (1. voorus ei kohaldata)
- **Kohustuslikud lisad ja tõendavad dokumendid** (*üles laadida*):
 - 1. vooru jaoks:
 - üksikasjalik eelarvetabel: **ei kohaldata**
 - projekti tuumikmeeskonna CVd: **ei kohaldata**
 - eelmise aasta tegevusaruanded: **ei kohaldata**
 - eelmiste projektide loetelu: **ei kohaldata**
 - aluseks olev kava/strateegia/tegevuskava
 - kava/strateegia/tegevuskava rakendamise ülevaade
 - täiendav rahastamiskava.
 - 2. vooru jaoks:
 - üksikasjalik eelarvetabel (*taotlemise süsteemis on saadaval kohustuslik Exceli mall*)
 - projekti tuumikmeeskonna CVd: **ei kohaldata**
 - eelmise aasta tegevusaruanded: **ei kohaldata**
 - eelmiste projektide loetelu: **ei kohaldata**
 - osaleja teave
 - aluseks olev kava/strateegia/tegevuskava

- kava/strateegia/tegevuskava rakendamise ülevaade
- täiendav rahastamiskava
- täiendava rahastamise avaldused (vähemalt üks).
- **valikulised lisad:**
 - 1. vooru jaoks: **ei kohaldata**
 - 2. vooru jaoks:
 - toetuskirjad
 - kaasrahastuse avaldused

Pidage meeles, et kokkuvõtlikkusse eelarvetabelisse (täidetud otse veebis) kantud summad peavad vastama üksikasjalikus eelarvetabelis arvutatud summadele. Vastuolude korral on ülimuslikud veebis esitatud kokkuvõtlikus eelarvetabelis esitatud summad.

Taotluse esitamisel peate kinnitama, et teil on **volitus tegutseda** kõigi taotlejate nimel. Peale selle peate kinnitama, et taotluses esitatud teave on õige ja täielik ning et osalejad vastavad ELi rahastuse saamise tingimustele (eriti abikõlblikkus, finants- ja tegevussuutlikkus, välistamine jne). Enne partnerluse raamlepingu allkirjastamist peab toetuse saaja seda veelkord kinnitama, allkirjastades kirjaliku kinnituse. Täieliku toeta taotlusi ei rahuldata.

Teie taotlus peab olema **loetav, kättesaadav ja prinditav**.

Taotluste maht on maksimaalselt **45 lehekülge** (osa B) **esimeses voorus** ja **200 lehekülge** (osa B) **teises voorus**.

Hindajad ei võta arvesse lisalehti.

Teilt võidakse hilisemas etapis küsida lisadokumente (*juriidilise isiku valideerimiseks, finantssuutlikkuse kontrollimiseks, pangakonto kinnitamiseks jms*).

Teises voorus on vastuvõetavad ainult esimese vooru hindamise järel kutse saanud taotlused.

 Täiendava teabe saamiseks esitamise protsessi kohta (sh IT-ga seotud küsimused) vt [Veebpõhine kasutusjuhend](#).

6. Abikõlblikkus

Selles punktis sätestatud abikõlblikkuse tingimused kehtivad nii taotlemise esimesele kui teisele voorule.

Abikõlblikud osalejad (abikõlblikud riigid)

Abikõlblikkuse tagamiseks peavad taotlejad (toetusesaajad ja seotud üksused) täitma järgmised kriteeriumid:

- olema juriidilised isikud (avalik-õiguslikud või eraõiguslikud asutused)
- olema asutatud ühes abikõlblikest riikidest, st:
 - ELi liikmesriigid (sh ülemeremaad ja -territooriumid (ÜMT))
 - kolmandad riigid:
 - loetletud EMP riigid ja LIFE programmiga seotud riigid ([osalevad riigid](#)) või riigid, millega on käimas läbirääkimised assotsieerimislepingu sõlmimiseks ja kus leping jõustub enne toetuse allkirjastamist
- koordineerija peab asuma abikõlblikus riigis.

Toetuse saajad ja seotud üksused peavad enne taotluse esitamist registreeruma [osalejate registris](#) ning nad peavad olema valideeritud keskses valideerimisasutuses. Valideerimiseks palutakse neil üles laadida dokumendid, mis tõendavad juriidilist staatust ja päritolu.

Muud üksused võivad osaleda muudes konsortsiumi rollides, näiteks seotud partnerid, alltöövõtjad, mitterahalist abi andvad kolmandad isikud jne (vt p 13).

Erijuhtumid

Erakorraline rahastamine – teistest riikidest pärit (eespool loetlemata) üksused on erandkorras abikõlblikud, kui abi andev asutus peab nende osalemist tegevusrakendamiseks hädavajalikuks (vt *tööprogramm*).

Füüsilised isikud – füüsilised isikud EI OLE abikõlblikud (välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtjad, st ainuomanikud, kelle ettevõtte ei ole füüsilisest isikust eraldi juriidilist isikut).

Rahvusvahelised organisatsioonid – rahvusvahelised organisatsioonid on abikõlblikud. Nende suhtes ei kohaldata abikõlblikke riike käsitlevaid eeskirju.

Juriidilise isiku staatusega üksused – üksused, mis ei ole oma siseriikliku õiguse kohaselt juriidilised isikud, võivad erandkorras osaleda, kui nende esindajatel on õigus võtta nende nimel õiguslikke kohustusi ja pakkuda tagatise ELi finantshuvide kaitseks samaväärselt juriidiliste isikute pakutavate tagatistega²⁶.

ELi organid – ELi organid (välja arvatud Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus) EI TOHI olla konsortsiumi liikmed.

Ühendused ja huvirühmad – liikmetest koosnevad üksused võivad osaleda kui ainsad toetusesaajad või juriidilise isikuta toetusesaajad²⁷. ⚠️ Pange tähele, et kui tegevust rakendavad liikmed, peaksid nad ka osalema (kas toetusesaajatena või seotud üksustena, muidu EI OLE nende kulud abikõlblikud).

²⁶ Vt ELi finantsmääruse [2018/1046](#) artikli 197 lõige 2 punkt c.

²⁷ Määratluste kohta vt ELi finantsmääruse [2018/1046](#) artikli 187 lõige 2 ja artikli 197 lõige 2 punkt c.

Riigid, kes peavad praegu läbirääkimisi assotsieerimislepingute üle – läbirääkimisi pidavatest riikidest (vt *eespool*) pärit toetusesaajad võivad osaleda taotlusvoorus ja võivad alla kirjutada toetustele, kui läbirääkimised on sõlmitud enne toetuse allkirjastamist (tagasiulatava mõjuga, kui see on lepingus sätestatud).

ELi sanktsioonid — teatavate üksuste suhtes kohaldatakse erieeskirju (*nt üksused, kellele kohaldatakse [ELi sanktsioone](#) Euroopa Liidu aluslepingu artikli 29 ja ELi toimimise lepingu artikli 215²⁸ kohaselt ja üksused, kellele kohaldatakse komisjoni suunist nr [2013/C 205/05](#)²⁹*). Sellised üksused ei ole abikõlblikud, et osaleda mis tahes juhul, sealhulgas toetusesaajate, seotud üksuste, seotud partnerite, alltöövõtjate või kolmandatele isikutele rahalise toetuse saajatena (kui neid on).

 Lisateabe saamiseks vt [juriidilise isiku valideerimise, juriidilise isiku määratud esindaja määramise ja finantsvõimekuse hindamise eeskirju](#).

Konsortsiumi koosseis

Taotlused tuleb esitada:

kõigi selle taotlusvooru teemade kohta:

- vähemalt kaks taotlejat (toetuse saajad, mitte seotud üksused)
- kava/strateegia/tegevuskava eest vastutav riigi ametiasutus peaks põhimõtteliselt osalema konsortsiumis koordineerijana. Hästi põhjendatud juhtudel võib see osaleda muus rollis peale koordineerija, kuid see peaks igal juhul konsortsiumi kuuluma

Abikõlblikud tegevused

Abikõlblikud tegevused on sätestatud eelnevalt punktis 2.

Taotlused peavad vastama ELi poliitilistele huvidele ja prioriteetidele (*näiteks keskkond, sotsiaal-, julgeoleku-, tööstus- ja kaubanduspoliitika jne*).

Kolmandatele isikutele on lubatud anda rahalist tuge kõigi selle taotlusvooru teemade alusel toetuste ja auhindadena järgmistel tingimustel:

- taotlusvoorud peavad olema avatud, laialdaselt avalikustatud ning vastama ELi läbipaistvuse, võrdse kohtlemise, huvide konflikti ja konfidentsiaalsuse standarditele.

Kolmandatele isikutele antav rahaline toetus on lubatud kõigis projektides, mille eesmärk on aidata projektipartnerluse välistel üksustel (*nt mittetulundusühendused, kohalikud ametiasutused või kodanike rühmitused*) rakendada või arendada kohalikke algatusi, mis panustavad projekti eesmärkide saavutamisse.

Teie projekti taotluses tuleb selgelt välja tuua, miks on vajalik maksta kolmandatele isikutele rahalist toetust ja kuidas seda hallatakse ning esitada loetelu erinevatest tegevustest, mille eest kolmandad isikud võivad rahalist toetust saada. Lisaks tuleb taotluses selgelt kirjeldada saavutatavaid eesmärke.

Kolmandatele isikutele antava toe tingimuste kohta lisateabe saamiseks lugege näidistoetuslepingu punkti 6.2.D.1.

²⁸ Pange tähele, et Euroopa Liidu Teataja sisaldab ametlikku nimekirja ja lahkvõtte korral on selle sisu ülimuslik [ELi sanktsioonide kaardi](#) suhtes.

²⁹ Komisjoni suunis [2013/C 205/05](#) Iisraeli üksuste abikõlblikkus ja nende tegevuse kohta Iisraeli okupeeritud aladel alates 1967. aasta juunist ELi rahastatavate toetuste, auhindade ja finantsinstrumentide osas alates 2014. aastast (ELT C 205, 19.07.2013, lk 9–11).

Geograafiline asukoht (sihtriigid)

Taotlused peavad olema seotud abikõlblikes riikides toimuvate tegevustega (vt *eespool*). Väljaspool abikõlblikke riike toimuvad tegevused peavad olema vajalikud ELi (või abikõlblike kolmandate riikide) keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks ning tagama abikõlblikes riikides tehtavate sekkumiste tõhususe.

Nt tegevused, mille eesmärk on kaitsta rändlinde talvitumisaladel, tegevused, mida viiakse ellu piiriülesel jõel, või tegevused, mille eesmärk on tegeleda keskkonnaprobleemidega, mida pole võimalik lahendada edukalt või tõhusalt, kui tegevusi ei tehta ka kolmandates riikides.

Lisaks ei tohi abikõlblike kolmandate riikide eesmärgid olla vastuolus ELi omadega.

7. Finants- ja tegevussuutlikkus ning välistamine

Finantssuutlikkus

Taotlejatel peavad olema **stabiilsed ja piisavad vahendid**, et projekte edukalt ellu viia ja panustada oma osa. Mitmetes projektides osalevatel organisatsioonidel peab olema piisav suutlikkus kõiki neid projekte ellu viia.

Finantssuutlikkuse kontroll toimub dokumentide alusel, mis palutakse teil toetuste ettevalmistamise ajal üles laadida [osalejate registrisse](#) (nt kasumiaruanne ja bilanss, äriplaan, kinnitatud välisauditori koostatud audituaruanne, viimase lõppenud majandusaasta raamatupidamisaruannete kinnitamine jne). Analüüs põhineb neutraalsetel finantsnäitajatel, kuid selles võetakse arvesse ka muid aspekte, näiteks sõltuvust ELi rahastamisest ja eelarvepuudujäägist ning eelmiste aastate tuludest.

Kontrollitakse tavaliselt kõiki koordineerijaid, välja arvatud järgmisi:

- avalik-õiguslikud asutused (riikliku õiguse alusel avalik-õigusliku asutusena asutatud üksused, sealhulgas kohalikud omavalitsused või riiklikud ametiasutused) või rahvusvahelised organisatsioonid
- juhul kui projektiga taotletud toetuse summa ei ületa 60 000 eurot

Vajaduse korral võib seda teha ka seotud üksuste korral.

Kui me leiame, et teie finantssuutlikkus ei ole rahuldav, võime nõuda järgmist:

- lisateave
 - tõhustatud finantsvastutuse kord, st kõigi toetusesaajate solidaarne vastutus või seotud üksuste solidaarne vastutus (vt allpool p 10)
 - osamaksetena makstud eelrahastus
 - (üks või enam) eelrahastuse tagatist (vt allpool, p 10)
- või
- pakkuda välja eelrahastusest loobumist
 - taotleda teie asendamist või lükata vajaduse korral kogu taotlus tagasi.

 Lisateabe saamiseks vt [juriidilise isiku valideerimise, juriidilise isiku määratud esindaja määramise ja finantsvõimekuse hindamise eeskirju](#).

Tegevussuutlikkus

Taotluse esitajatel peavad olema projektide edukaks elluviimiseks ja oma panuse andmiseks vajalik **oskusteave, kvalifikatsioon** ja **vahendid** (sh piisav kogemus võrreldava suuruse ja laadiga projektidega).

Seda suutlikkust hinnatakse koos pakkumuse hindamiskriteeriumiga „Ressursside“ taotlejate ja nende projektimeeskondade pädevuse ja kogemuse alusel, sh tegevuseks vajalike ressurssidega (inimesed, tehnilised jms) või erandjuhtudel meetmetega, millega kavatsetakse see saavutada ülesande täitmise alguseks.

Kui pakkumuse hindamiskriteeriumi hindamine on positiivne, loetakse, et taotlejatel on piisavalt tegevussuutlikkust.

Taotlejad peavad näitama oma suutlikkust järgmisega:

- projekti juhtimise ja rakendamise eest vastutavate töötajate üldised profiilid (kvalifikatsioon ja kogemused)
- konsortsiumis osalejate kirjeldus (ja eelmised projektid, kui neid on).

Vajaduse korral võidakse nõuda täiendavaid tõendavaid dokumente, et kinnitada mis tahes taotleja tegevussuutlikkust.

Välistamine

Taotlejad, kelle suhtes on tehtud **ELi välistamisotsus** või kes on ühes järgmistest **välistamise olukordadest**, mis ei võimalda neil saada ELi rahastust, EI tohi osaleda³⁰:

- pankrot, likvideerimine, kohtumenetlused, kokkulepe võlausaldajatega, peatatud äritegevus või muud sarnased menetlused (sh menetlused seoses isikutega, kes vastutavad piiramatult taotleja võlgade eest)
- sotsiaalkindlustuse või maksukohustuste rikkumine (sh kui selle panid toime isikud, kes vastutavad piiramatult taotleja võlgade eest)
- süüdi tõsisel ametialases väärkäitumises³¹ (sh kui selle panid toime isikud, kellel on esinduse, otsuste langetamise või kontrolli õigused, tegelikud tulusaajad või isikud, kes on toetuse andmise/rakendamise seisukohalt olulised)
- toime pandud pettus, korruptsioon, sidemed kriminaalse organisatsiooni, rahapesu või terrorismiga seotud kuritegudega (sh terrorismi rahastamine), lapstööjõu või inimkaubandusega (sh kui selle panid toime isikud, kellel on esinduse, otsuste tegemise või kontrolli õigused, tegelikud tulusaajad või isikud, kes on toetuse andmise/rakendamise seisukohalt olulised)
- märkimisväärsed puudujäägid ELi hankelepingu, toetuslepingu, auhinna, eksperdilepingu vms peamistest kohustustest kinnipidamisel (sh kui selle panid toime isikud, kellel on esinduse, otsuste tegemise või kontrolli õigused, tegelikud tulusaajad või isikud, kes on toetuse andmise/rakendamise seisukohalt olulised)
- süü eeskirjade eiramises määruse nr [2988/95](#) artikli 1 lõike 2 tähenduses (sh kui selle panid toime isikud, kellel on esinduse, otsuste tegemise või kontrolli õigused, tegelikud tulusaajad või isikud, kes on toetuse andmise/rakendamise seisukohalt olulised)
- loodud teistsuguses jurisdiktsioonis eesmärgiga hoida kõrvale päritoluriigi eelarvelistest, sotsiaalsetest või muudest juriidilistest kohustustest või sellel eesmärgil on loodud teine üksus (sh kui selle panid toime isikud, kellel on esinduse, otsuste tegemise või kontrolli õigused, tegelikud tulusaajad või isikud, kes on toetuse andmise/rakendamise seisukohalt olulised)

Taotlejatest keeldutakse ka siis, kui selgub, et³²:

- nad esitasid toetuste andmise menetluse käigus osalemiseks nõutud teavet valesti või jätsid selle teabe esitamata

³⁰ Vt ELi finantsmääruse [2018/1046](#) artiklid 136 ja 141.

³¹ Ametialane väärkäitumine hõlmab järgmist: kutseala eetikanormide rikkumine, õigusvastane käitumine, mis mõjutab ametialast usaldusväärsust, valeandmete esitamine / teabe vääriti esitamine, osalemine kartellis või muus konkurentsi moonutavas kokkuleppes, intellektuaalomandi õiguste rikkumine, püüe mõjutada otsustamisprotsesse või hankida ametiasutustelt konfidentsiaalset teavet, et saada eeliseid.

³² Vt ELi finantsmääruse [2018/1046](#) artikkel 141.

- nad osalesid eelnevalt taotlusvoorude ettevalmistuses ja see põhjustab konkurentsimoontonutuse, mida ei ole võimalik kuidagi heastada (huvide konflikt).

8. Hindamise ja toetuste andmise menetlus

Taotlused peavad järgima **kahe vooru põhist esitamise korda**.

Esimeses voorus peavad taotlejad esitama esialgse taotluse, mida hinnatakse esialgsete hindamiskriteeriumite alusel. Edukad taotlejad saavad kutse esitada teise vooru jaoks täielik taotlus, mida hinnatakse kõigi hindamiskriteeriumite alusel. Esimese ja teise vooru vahel on kirjalik küsimuste ja vastuste etapp, mille käigus saavad edukad taotlejad esitada küsimusi täielike taotluste koostamise kohta.

Kõiki taotlusi hindab **hindamiskomisjon** (mida abistavad erapooletud välised eksperdid). Kõigepealt kontrollitakse taotluste vastavust vorminõuetele (vastuvõetavus ja abikõlblikkus, vt p 5 ja 6). Vastuvõetavaks ja abikõlblikuks loetud taotlusi hinnatakse lähtuvalt tegutsemissuutlikkusest ja pakkumuse hindamiskriteeriumidest (vt p 7 ja 9) ning järjestatakse seejärel punktisummade alusel.

Kui loodus- ja integreeritud projektide taotlusvoorude korral ei piisa eelarvest kõigi minimaalse künnise ületanud taotluste rahastamiseks, eelistatakse neist liikmesriikidest pärit taotluseid, mille loodus- või integreeritud projekti ei ole veel konkreetse allprogrammi raames rahastatud.

Sama punktisumma saanud taotluste korral (teema või eelarve raames) määratakse alljärgneva lähenemise põhjal kindlaks **tähtsuse järjekord**:

järjest igas võrdsete taotlustega rühmas, alustades suurima punktisumma saanud rühmast ja jätkates kahanevas järjekorras. Rahastatakse taotlusi, mis said suurima punktisumma kriteeriumi „Mõju“ eest.

Kõiki taotluste esitajaid teavitatakse hindamistulemusest (**hindamistulemuse kiri**). Edukate taotluste koostajatele edastatakse kutse toetuse ettevalmistamiseks; teised pannakse ootenimekirja või lükatakse tagasi. Eelarve künnisest allapoole jäänud (st taotlusvoorude läbinud, kuid mitte piisavalt kõrgel positsioonil rahastuse saamiseks) taotlustele antakse kvaliteedimärgis.

 Rahastamiskohustust ei ole võetud – toetuse ettevalmistamise kutse EI kujuta endast ametlikku rahastamiskohustust. Enne toetuse andmist tuleb teha erinevaid õiguspärasuse kontrole: *juriidilise isiku valideerimine, finantssuutlikkus, välistamise kontroll jms.*

Toetuse ettevalmistamine hõlmab dialoogi, et viimistleda projekti tehnilisi või finantsaspekte ning teilt võidakse nõuda täiendavat teavet. Samuti võib see hõlmata taotluse kohandamist, et käsitleda hindamiskomisjoni soovitusi või muid probleeme. Nõuetele vastavus on toetuse allkirjastamise eeltingimus.

Kui te leiate, et hindamismenetlus oli vigane, võite esitada **kaebuse** (järgides hindamistulemuse kirjas sätestatud tähtaegu ja menetlusi). Pange tähele, et teavitusi, mida pole avatud 10 päeva jooksul alates saatmisest, loetakse avatuks, ning et tähtaegu arvestatakse alates avamisest/kättesaamisest (vt ka [rahastus- ja hankeportali kasutustingimused](#)). Pidage ka silmas, et elektrooniliselt esitatud kaebustele võivad kehtida tähemärgipiirangud.

9. Hindamiskriteeriumid

Käesoleva taotlusvooru **hindamiskriteeriumid** on järgmised:

1. vooru jaoks:

1. Kavade või strateegiate rakendamine (jah/ei)

- Taotluse eesmärk on taotlusvoorus kirjeldatud kavade/strateegiate/tegevuskavade rakendamine.

2. Territoriaalne hõlmatus (jah/ei)

- Aluseks oleva ELi kava/strateegia/tegevuskava rakendamine hõlmab suurt ja esinduslikku piirkonda, eelkõige hõlmates üht või mitut piirkonda või ühte või mitut riiki. Mitut linna või väiksemat territoriaalset üksust hõlmav lähenemisviis võib olla ka lubatud selliste strateegiliste integreeritud projektide puhul, mille raames tegeletakse õhukvaliteedi juhtimisega.

3. Täiendavate rahastamisvahendite kaasamine (jah/ei)

- Tegevustega mobiliseeritakse täiendavaid rahastamisvahendeid vähemalt ühest ELi, riiklikust või eraõiguslikust rahastamisallikast ning võetakse arvesse teisi asjaomaseid ELi, riiklikke või eraõiguslikke rahastamisvahendeid.
- Tegu on strateegilise loodus- või integreeritud projekti täiendavate rahastamisvahenditega, mida kasutatakse aluseks oleva kava/strateegia/tegevuskava rakendamiseks vajalike täiendavate tegevuste toetamiseks ja rakendamiseks.
- Täiendavate rahastamisvahendite kooskõlastamise mehhanismid on selgelt määratletud.

4. Peamiste sidusrühmade kaasamine (jah/ei)

- Peamisi sidusrühmi kaasatakse aktiivselt aluseks oleva kava/strateegia/tegevuskava rakendamisse.

Maksimaalsed punktid puuduvad: iga kriteeriumi hinnatakse selle alusel, kas see on täidetud või mitte.

2. vooru jaoks:

1. Asjakohasus (0–20 punkti)

- Ühele või mitmele LIFE programmi alaeesmärgile ja eesmärgiks olevale allprogrammile tehtava panuse asjakohasus.
- Mil määral on taotlus kooskõlas taotlusvooru teema kirjeldusega.
- Mõiste ja metoodika: üldise sekkumisloogika usaldusväärsus.
- Mil määral pakub taotlus kaashüvitisi ja edendab sünergiat muude poliitikavaldkondadega, mis on olulised keskkonna- ja kliimapolitiika eesmärkide saavutamiseks.

2. Mõju (0–20 punkti)

- Tegevuste tõttu projekti käigus ja/või pärast seda oodatavate mõjude ambitsioonikus ja usaldusväärsus, sealhulgas selle tagamine, et ei tekitata olulist kahju LIFE programmi muudele alaeesmärkidele.
- Projekti tulemuste kestlikkus pärast projekti lõppu.
- Projekti tulemusi võib korrata samades või muudes sektorites või kohtades või suurendada avaliku või erasektori osalejate poolt või suuremate investeeringute või rahaliste vahendite kasutuselevõtmise kaudu (hoogustav potentsiaal).
- Projekti tulemuste kasutamise meetmete kvaliteet.

3. Kvaliteet (0–20 punkti)

- Töökava selgus, asjakohasus ja teostatavus.
- Tegevuse asjakohane geograafiline fookus
- Mõjude seire ja aruandluse kava kvaliteet.
- Asjaomaste sidusrühmade kindlaksmääramine ja mobiliseerimine.
- Projekti ja selle tulemuste erinevatele sihtrühmadele teatavakstegemise ja levitamise meetmete asjakohasus ja kvaliteet.

4. Ressursid (0–20 punkti)

- Projektimeeskonna koosseis – võttes arvesse selle asjatundlikkust, oskusi ja kohustusi ning juhtimisstruktuuri asjakohasust.
- Eelarve ja ressursside sobivus ning nende kooskõla töökavaga.
- Eelarve läbipaistvus, st kuluartiklid peaksid olema piisavalt kirjeldatud.
- Mil määral arvestatakse projekti keskkonnamõjuga ja seda leevendatakse, sealhulgas keskkonnahoidlike hangete kasutamise kaudu. Kasuks tuleb tunnustatud meetodite kasutamine projekti keskkonnajalajälje arvutamiseks (nt toote keskkonnajalajälje leidmise meetod või organisatsiooni keskkonnajalajälje leidmise meetod või sarnased meetodid, nagu tootekategooria keskkonnajalajälje määramise eeskirjad / organisatsiooni keskkonnajalajälje määramise eeskirjad) või keskkonnajuhtimissüsteemid (nt keskkonnajuhtimis- ja -auditeerimissüsteem).
- Taotluse maksumuse ja kvaliteedi suhe.

5. Täiendav rahastamine (0–20 punkti)

- Ette nähtud muude rahastamisvahendite tase, mis täiendavad LIFE programmi projekti (lisaks neile, mis on minimaalselt vajalikud abikõlblikuks tunnistamise jaoks) ning nende tegeliku mobiliseerimise tõenäosus ja nende funktsionaalne seos rakendatava kava/strateegia/tegevuskavaga.
- Muude aluseks oleva kava/strateegia/tegevuskava rakendamiseks vajalike rahastamisvahendite, eelkõige ELi rahastamisvahendite optimaalse kasutamise kooskõlastamismehhanismi kvaliteet.
- Vajalike täiendavate tegevuste kindlaksmääramine, asjakohasus ja teostatavus

Hindamiskriteeriumid	Minimaalne nõutav punktisumma	Maksimaalne punktisumma	Paranduskoefitsient
Asjakohasus	10	20	1
Mõju	10	20	1
Kvaliteet	10	20	1
Ressursid	10	20	1
Täiendav rahastamine	10	20	1
Kaalutud üldine (nõutav) punktisumma	55	100	–

Maksimaalsed punktid (2. voor): 100 punkti.

Individuaalsed künnised kriteeriumi kohta (2. voor):

10 punkti. Üldine positiivse otsuse lävi (2. voor): 55

punkti.

Taotlusi, mis ületavad individuaalsed künnised JA üldise künnise, kaalutletakse rahastamiseks olemasoleva taotlusvooru eelarve piires. Muud taotlused lükatakse tagasi.

10. Toetuslepingute õiguslik ja rahaline vormistamine

Kui te läbite hindamise, esitatakse teie projektile kutse toetuse ettevalmistamiseks, kus teil palutakse koos ELi projekti haldava ametnikuga ette valmistada toetusleping.

Kõnealune toetusleping määrab kindlaks teie toetuse raamistiku ja selle tingimused, eelkõige seoses tarnete, aruandluse ja maksetega.

Kasutatav näidistoetusleping (ja kõik muud asjakohased mallid ja juhenddokumendid) on saadaval veebilehel [Portaali juhenddokumendid](#).

Alguskuupäev ja projekti kestus

Projekti alguskuupäev ja kestus määratakse kindlaks toetuslepingus (*andmeleht, 1. punkt*). Tavaliselt on alguskuupäev pärast toetuslepingu allkirjastamist. Tagasiulatuvalt kohaldamist võib lubada erandkorras nõuetekohase põhjenduse olemasolul, kuid mitte varem kui taotluse esitamise kuupäeval.

Projekti kestus: esialgu 60–120 kuud (pikendamine on põhjendatud juhul muudatusega võimalik).

Vahe-eesmärgid ja tulemused

Iga projekti vahe-eesmärgid ja tulemusi hallatakse portaali toetuste haldamise süsteemi kaudu ning need kajastuvad toetuslepingu 1. lisas.

Toetuse vorm, toetusmäär ja maksimaalne toetussumma

Toetuse parameetrid (*maksimaalne toetussumma, toetusmäär, abikõlblikud kogukulud jms*) määratakse kindlaks toetuslepingus (*andmelehe 3. punkt ja artikkel 5*).

Projekti eelarve (maksimaalne toetussumma): *vt eelnevat punkti 3*. Antud toetus võib olla väiksem kui taotletud summa.

Toetus on eelarvepõhine segatoetus tegelike kulude katmiseks (tegelikud kulud koos ühikukulu ja kindlasummaliste elementidega). See tähendab, et hüvitatakse AINULT teatud tüüpi kulusid (abikõlblikke kulusid) ja kulusid, mida projekti jaoks *tegelikult* kanti (MITTE *eelarvelisi* kulusid). Ühikuhindade ja kindlasummaliste elementide korral saate küsida toetuslepingus kirjeldatud viisil arvutatud summasid (*vt artikkel 6 ning lisad 2 ja 2a*).

Kulud hüvitatakse toetuslepingus kindlaksmääratud toetusmäära alusel (maksimaalselt **60%**).

Toetused EI TOHI teenida kasumit (st tulude ülejääk + ELi toetust ületavad kulud). Tulu teenimisele suunatud ühendused peavad deklareerima oma tulud ja kasumi olemasolu korral lahutame selle lõplikust toetussummast (*vt art 22.3*).

Lisaks sellele võtke arvesse, et lõplikku toetussummat võib toetuslepingu täitmata jätmise korral vähendada (*nt valesti rakendamine, kohustuste rikkumine jms*).

Eelarvekategooriad ja kulude abikõlblikkus

Eelarvekategooriad ja kulude abikõlblikkuse eeskirjad on kindlaks määratud toetuslepingus (*andmeleht, 3. punkt, artikkel 6 ja lisa 2*).

Käesoleva taotlusvooru eelarvekategooriad:

- A. Personalikulud
- A.1. Töötajad A.2. Füüsilised isikud otselepingu alusel A.3 Lähetatud isikud

- A.4 VKEde omanikud ja füüsilisest isikust toetusesaajad
- A.5 Vabatahtlikud
- B. Allhankekulud
- C. Ostukulud
 - C.1 Sõidukulud ja päevaraha
 - C.2 Vahendid
 - C.3 Muud kaubad, tööd ja teenused
- D. Muud kulukategooriad
 - D.1 Kolmandatele isikutele antav rahaline toetus
 - D.2 Maa ostmine
- E. Kaudsed kulud

Käesoleva taotlusvooru konkreetsed abikõlblikkuse tingimused:

- personalikulud:
 - VKE omaniku / füüsilise isiku ühikukulu³³: jah
 - vabatahtlike ühikukulu³⁴: jah (ilma kaudsete kuludeta)
- sõidukulude ja päevaraha ühikukulu³⁵: ei (tegelikud kulud puuduvad)
- seadmete kulud: loetletud seadmete täishind + amortisatsioon
- muud kulukategooriad:
 - kolmandatele isikutele makstava rahalise toetuse kulud: lubatud toetuste ja auhindade puhul; kolmandatele isikutele makstava rahalise toetuse kogusumma on 200 000 eurot; maksimaalne summa kolmanda isiku kohta on 60 000 eurot, välja arvatud juhul, kui vajalik on suurem summa, sest tegevuse eesmärgi oleks vastasel juhul võimatu või liiga keeruline saavutada ja see on taotluse vormis nõuetekohaselt põhjendatud
 - maaostu kulud: kehtivad eritingimused, mis on sätestatud artikli 6.2 punktis D.2 „Abikõlblikud ja abikõlbmatud kulud“ ja LIFE programmi toetuslepingu üldise näidise panused. Taotleja peab kõiki tingimusi taotluses käsitlema ning selgitama, kuidas igaüks neist on täidetud või täidetakse projekti käigus. Need tingimused on seotud näiteks panustamisega Natura 2000 võrgustiku tervikluse, tagamisega, et pikemas perspektiivis kasutatakse maad kooskõlas LIFE programmi alaeesmärkidega või asjaoluga, et maaost on ainuke või kõige kulutõhusam viis soovitud kaitse-eesmärgi saavutamiseks jne
 - kindlasummalised kaudsed kulud: 7% abikõlblikest otsestest kuludest (kategooriad A–D, välja arvatud vabatahtlike kulud ja vabastatud erikulude kategooriad (maa ost), kui neid on)

³³ Komisjoni 20. oktoobri 2020. aasta otsus, millega antakse luba kasutada ühikukulusid väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete omanike ja toetusesaajate personalikuludeks, kes on füüsilised isikud, kes ei saa oma tegevuse või tööprogrammi alusel tehtud töö eest palka (C(2020)7715).

³⁴ Komisjoni 10. aprilli 2019. aasta otsus, millega antakse luba ühikukulude kasutamiseks vabatahtlike tegevuse või tööprogrammi raames tehtava töö personalikulude deklareerimiseks (C(2019)2646).

³⁵ Komisjoni otsus, 12. jaanuar 2021, millega antakse mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 kohaselt luba kasutada tegevuse või tööprogrammi raames ühikukulusid sõidu majutus- ja elamiskulude jaoks (C(2021)35).

- käibemaks: mahaarvamisele mittekuuluv käibemaks on abikõlblik (kuid alates 2013. aastast EI OLE abikõlblik käibemaks, mille on maksnud avaliku sektori asutustena tegutsevad toetusesaajad)
- muu:
 - mitterahaline, kuid kuluneutraalne tasuta panus on lubatud, st seda ei saa deklareerida kuluna
 - avakohtumine: toetust andva asutuse korraldatava avakohtumise kulud on abikõlblikud (maksimaalselt 2 inimese reisikulud, piletid Brüsselisse ja tagasi ning ühe öö majutuskulud) üksnes juhul, kui kohtumine toimub pärast toetuslepingus sätestatud projekti alguskuupäeva; alguskuupäeva saab vajadusel muuta
 - projekti veebilehed: projekti esitamisega seotud sidekulud osalejate veebilehtedel või sotsiaalmeedia kontodel on abikõlblikud; *eraldi* projekti veebilehete kulud ei ole põhimõtteliselt abikõlblikud, välja arvatud juhul, kui need on projekti eesmärkidega nõuetekohaselt põhjendatud
 - ühine teabe ja levitamistegevus: nähakse ette vahendid, et suurendada sünergiat LIFE programmi ja ELi toetatavate tegevuste vahel ning nähtavust
 - muud abikõlbmatud kulud: ei

 Vabatahtlike kulud – vabatahtlike kulud ei ole klassikaline kulukategooria. Kulud ei ole, sest vabatahtlikud töötavad tasuta, kuid neid võib siiski eelarvesse lisada kindlaksmääratud ühikukuluna (vabatahtliku kohta) ja seega lubada teil toetuse saamiseks vabatahtlike tööst kasu saada (suurendades hüvitussummat kuni 100% tavapärastest kuludest, st kulukategooriaid, mis ei ole seotud vabatahtlikega). Lisateave on saadaval veebilehel [Selgitustega toetusleping, artikli 6. lõike 2 punkt A.5.](#)

Aruandlus ja maksekord

Aruandlus ja maksekord on kindlaks määratud toetuslepingus (*andmeleht, 4. punkt ning artiklid 21 ja 22*).

Pärast toetuslepingu allkirjastamist saate tavaliselt projekti alustamiseks **ettemakse** (tavaliselt **20%** maksimaalsest toetussummast, erandkorras vähem või ettemakset ei tehta). Ettemakse makstakse 30 päeva jooksul alates jõustumisest/finantstagatisest (kui see on nõutav), olenevalt sellest, kumb on hilisem.

Tehakse vähemalt üks **vahemakse** (kuluaruanne esitatakse ressursside aruandes).

Peale selle võib pikemate või keerukamate projektide puhul oodata ühe või mitme maksetega mitteseotud eduaruande esitamist.

Lõppmakse: projekti lõpus arvutame teie lõpliku toetussumma. Kui varasemate maksete kogusumma on lõplikust toetussummast suurem, palume teil (teie koordineerijal) vahe tagasi maksta (tagasinõudmine).

Kõik maksed tehakse koordineerijale.

 Võtke arvesse, et makseid vähendatakse automaatselt, kui ühel teie konsortsiumi liikmetest on ELile tasumata võlg (toetust andev asutus või muud ELi organid). Sellised võlad korvame meie – kooskõlas toetuslepingus sätestatud tingimustega (*vt artiklit 22*).

Võtke arvesse ka seda, et vastutate kõigi tehtud tööde ja deklareeritud kulude kohta andmete säilitamise eest.

Ettemaksetagatised

Kui on vaja ettemaksetagatist, sätestatakse see toetuslepingus (*andmeleht, 4. punkt*). Summa määratletakse toetuse ettevalmistamise ajal ja see on tavaliselt võrdne teie toetuse ettemaksega või sellest väiksem.

Tagatis peaks olema eurodes ja selle peaks väljastama ELi liikmesriigis asutatud tunnustatud pank/finantseerimisasutus. Kui olete asutatud kolmandas riigis ja soovite anda oma riigi panga/finantseerimisasutuse garantii, võtke meiega ühendust (see võib olla erandkorras aktsepteeritav, kui see pakub samaväärset tagatist).

Pangakontodel blokeeritud summasid EI aktsepteerita finantstagatistena.

Ettemaksetagatised EI OLE ametlikult seotud üksikute konsortsiumi liikmetega, mis tähendab, et teil on vabadus korraldada, kuidas anda tagatise summat (*ühe või mitme toetusesaaja poolt, kogusumma või mitme tagatise eest, asjaomase toetusesaaja või teise toetusesaaja poolt jne*). Oluline on aga see, et nõutud summa oleks kaetud ja et tagatis(ed) saadetakse meile õigel ajal ettemakse tegemiseks (skaneeritud koopia portaali kaudu JA originaal posti teel).

Kui meiega on kokku lepitud, võib pangatagatise asendada kolmanda isiku tagatisega.

Tagatis vabastatakse toetuse lõppemisel toetuslepingus sätestatud tingimuste alusel.

Tõendid

Olenevalt tegevuse liigist, toetussumma suurusest ja toetusesaajate liigist võidakse teilt nõuda mitmesuguste tõendite esitamist. Iga sertifikaadi liigid, ajakava ja läviväärtused määratletakse toetuslepingus (*andmelehe 4. punkt ja artikkel 24*).

Vastutuskord tagasinõudmise korral

Vastutuskord tagasinõudmise korral on kindlaks määratud toetuslepingus (*andmeleht, punkt 4.4 ja artikkel 22*)

Toetusesaajate jaoks on see üks järgmistest:

- piiratud solidaarne vastutus, millel on individuaalsed ülemmäärad – *iga toetuse saaja kuni* maksimaalse toetussummani
- tingimusteta ühine ja solidaarne vastutus – *iga toetussaaja kuni tegevuse maksimaalse toetussummani*
- või
- individuaalne finantsvastutus – *iga toetussaaja vastutab ainult oma võlgade eest.*

Peale selle võib toetust andev asutus nõuda seotud üksuste (koos toetusesaajaga) solidaarset vastutust.

Projekti rakendamise sätted

Intellektuaalomandi õigusi käsitlevad eeskirjad: *vt näidistoetusleping (artikkel 16 ja lisa 5)*:

- tulemuste kasutamise õigused: jah

Rahastamisest teavitamine, selle levitamine ja nähtavus: *vt näidistoetuslepingut (artikkel 17 ja 5. lisa)*:

- teavitamise ja levitamise kava: jah
- täiendavad teavitamise ja levitamisega seotud tegevused: jah
- erilogod: jah

Konkreetsed eeskirjad tegevuse ellu viimiseks: *vt näidistoetuslepingut (artikkel 18 ja 5. lisa)*:

- kestus: jah
- segarahastamistoimingute erieeskirjad: ei

Muud eripärad

Ei kohaldu.

Mittevastavus ja lepingu rikkumine

Toetuslepingus (5. peatükk) on sätestatud meetmed, mida võime kohaldada lepingu rikkumise korral (ja muude mittevastavuste korral).

Lisateavet leiate [selgitustega toetuslepingust \(AGA\)](#).

11. Kuidas esitada taotlust

Kõik taotlused tuleb esitada otse veebis rahastus- ja hankeportaali elektroonilise taotlemise süsteemi kaudu. Paberkandjal taotlusi EI aktsepteerita.

Taotluse esitamine on **kahest voorust koosnev protsess**:

a) kasutajakonto loomine ja oma organisatsiooni registreerimine

Taotlemise süsteemi kasutamiseks (ainuke taotlemise võimalus) peavad kõik osalejad [looma ELi sisselogimiseks konto](#).

Kui teil on ELi sisselogimise konto olemas, saate [oma organisatsiooni registreerida](#) osalejate registris. Pärast registreerimise lõpule viimist saadetakse teile üheksakohaline osaleja tunnuscode.

b) taotluse esitamine

Sisenege elektroonilisse taotlemise süsteemi jaotises [Search Funding & Tenders](#) (Otsi rahastust ja pakkujaid) oleva lehe „Topic“ (Teema) kaudu (või taotlusvoorus osalemiseks saadetud kutse puhul esitage taotlus kutsekirjas olnud lingi kaudu).

Esitage oma taotlus 4 osas järgmiselt:

- osa A sisaldab taotlejaga (tulevane koordineerija, toetusesaajad, seotud üksused ja seotud partnerid) seotud haldusalast teavet ja taotluse eelarve kokkuvõtet. Täitke see otse veebis
- osa B (tegevuse kirjeldus) hõlmab taotluse tehnilist sisu. Laadige taotlemise süsteemist alla kohustuslik mall, täitke ära ja laadige üles PDF-fail
- osa C sisaldab täiendavaid projekti andmeid. Tuleb täita otse veebis
- lisad (vt punkt 5) Laadige need üles PDF-failina (olenevalt kohtadest üksikult või mitme kaupa). Exceli üleslaadimine on vahel võimalik, olenevalt failitüübist

Taotluses tuleb pidada kinni **lehekülgede arvu piirangust** (vt p 5); seda piirangut ületavaid lehti ei võeta arvesse.

Dokumendid tuleb laadida üles taotlemise süsteemi **õigesse kategooriasse**, vastasel juhul ei pruugita taotlust lugeda täielikuks ja see võidakse jätta vastu võtmata.

Taotlus tuleb esitada enne **taotlusvooru tähtaega** (vt punkt 4) Pärast seda tähtaega on süsteem suletud ja taotluseid enam esitada ei saa.

Pärast taotluse esitamist saadetakse teile **kinnitusega e-kiri** (mis sisaldab teie taotluse kuupäeva ja kellaaega). Kui teile kinnitusega e-kirja ei saadatud, siis teie taotlust EI esitatud. Kui arvate, et see on tingitud taotlemise süsteemi rikkest, peaksite kohe esitama kaebuse [IT-kasutajatoe veebivormi](#) kaudu, selgitades asjaolusid ja lisades taotluse koopia (ja võimaluse korral kuvatõmmised, et näidata, mis juhtus).

Protsesside ja menetluste üksikasju on kirjeldatud [veebipõhises kasutusjuhendis](#). Veebipõhine kasutusjuhend sisaldab ka linke KKK-le ja üksikasjalikke juhiseid portaali elektroonilise teabevahetussüsteemi kohta.

12. Abiteave

Nii palju kui võimalik, **püüdke enda jaoks vajalikud vastused leida** siit dokumendist ja muudest dokumentidest (meil on piiratud ressursid otsepäringute käsitlemiseks):

- [veebipõhine kasutusjuhend](#)
- lehel „Topic“ (Teema) olevad KKK-d (käimasolevate taotlusvoorude korral konkreetse taotlusvooriga seotud küsimuste jaoks, ei kohaldata kutsega seotud tegevuste suhtes)
- [Portaali KKK](#) (üldiste küsimuste jaoks)
- [Strateegiliste loodus- ja integreeritud projektide KKK](#) (konkreetselt strateegilisi loodus- ja integreeritud projekte puudutavate küsimuste jaoks)
- [LIFE programmi infopäevad](#)

Palun külastage regulaarselt ka lehte „Topic“ (Teema), sest me kasutame seda taotlusvooru värskenduste avaldamiseks. (Kutsete korral võtame teiega taotlusvooru värskendamise korral otse ühendust).

Kontaktid

Üksikute, portaali taotlemise süsteemi kohta käivate küsimuste korral võtke palun ühendust [IT-kasutajatoega](#).

Küsimused, mis ei ole seotud IT valdkonnaga, tuleks saata järgmisele e-posti aadressile: [CINEA-LIFE- ENQUIRIES@ec.europa.eu](mailto:CINEA-LIFE-ENQUIRIES@ec.europa.eu).

 Palun:

- saatke oma küsimused hiljemalt 7 päeva enne esitamise tähtaega (*vt punkt 4*)
- viidake arusaadavalt taotlusvoorule ja teemale, millega on teie küsimus seotud (*vt esilehte*)

13. Olulist

NB!

- **Ärge oodake viimase minutini** – täitke oma avaldust piisavalt enne tähtaega, et vältida viimase hetkel tekkivaid **tehnilisi häireid**. Viimasel hetkel tekkivate probleemide (*nt ülekoormatus vms*) korral vastutate teie. Taotlusvooru tähtaegu EI saa pikendada.
- **Külastage** regulaarselt lehte „Topic” (Teema). Avaldame seal taotlusvooru värskendused ja lisateabe (taotlusvooru ja teema värskendused).
- **Rahastus- ja hankeportaali elektrooniline teabevahetussüsteem** – taotluse esitamisega **nõustuvad** kõik osalejad kasutama elektroonilist teabevahetussüsteemi kooskõlas [portaali kasutustingimustega](#).
- **Registreerimine** – enne taotluse esitamist peavad kõik toetusesaajad, seotud üksused ja seotud partnerid olema registreeritud [osalejate registris](#). Taotlusvormi jaoks on kohustuslik osaleja tunnuskood (üks osaleja kohta).
- **Konsortsiumi rollid** – konsortsiumi moodustamisel mõelge organisatsioonidele, mis aitavad teil saavutada eesmärgi ja lahendada probleeme.

Rollid tuleks jaotada vastavalt projekti osalemise tasemele. Peamised osalejad peaksid osalema **toetusesaajate või seotud üksustena**; muud üksused võivad osaleda seotud partnerite, alltöövõtjate ja mitterahalist panust andvate kolmandate isikutena. **Seotud partnerid** ja mitterahalist panust andvad kolmandad isikud peaksid kandma oma kulud ise (neist ei saa ELi rahastuse ametlikud saajad). **Allhanked** peaksid tavaliselt moodustama piiratud osa ja neid peaksid tegema kolmandad isikud (mitte üks toetusesaajatest / seotud üksustest). Allhanketele, mis moodustab enam kui 30% abikõlblikest kuludest, tuleb esitada taotluses põhjendus.

- **Koordineerija** – mitme toetusesaajaga toetuste korral osalevad toetusesaajad konsortsiumina (toetusesaajate rühmana). Nad peavad valima koordineerija, kes juhib ja koordineerib projekti ning esindab konsortsiumi suhtluses toetust andva ametiasutusega. Ühe toetusesaajaga toetuste korral on ainus toetusesaaja automaatselt koordineerija.
- **Seotud üksused** – taotlejad võivad osaleda koos seotud üksustega (st toetusesaajaga seotud üksused, kes osalevad tegevuses toetusesaajatega sarnaste õiguste ja kohustustega, kuid kes ei allkirjasta toetust ega saa seetõttu ise toetusesaajateks). Nad saavad osa toetuse summast ja peavad seega pidama kinni kõigist taotlusvooru tingimustest ja nad tuleb valideerida (nagu toetusesaajad), kuid neid ei arvestata konsortsiumi koosseisu minimaalse abikõlblikkuse kriteeriumi alusel (kui on kehtestatud).
- **Seotud partnerid** – taotlejad võivad osaleda koos seotud partneritega (st partnerorganisatsioonidega, kes osalevad tegevuses, kuid kellel puudub õigus saada toetust). Nad osalevad rahastuseta ja seetõttu ei ole vaja neid valideerida.
- **Konsortsiumikokkulepe** – praktilistel ja õiguslikel põhjustel on soovitatav kehtestada sisekord, mis võimaldab toime tulla erandlike või ettenägematute asjaoludega (alati, isegi kui see ei ole toetuslepingu järgi kohustuslik). Konsortsiumikokkulepe annab teile ka võimaluse jagada toetusraha ümber oma konsortsiumisisesete põhimõtete ja parameetrite järgi (näiteks võib üks toetusesaaja määrata oma toetusraha teisele toetusesaajale). Seega võimaldab konsortsiumikokkulepe kohandada ELi toetust konsortsiumi vajaduste järgi ning aidata teid kaitsta vaidluste korral.

- **Projekti tasakaalustatud eelarve** – toetustaotlustega tuleb tagada projekti tasakaalustatud eelarve ja projekti eduka rakendamise piisavad muud vahendid (nt omaosalus, tegevusest saadav tulu, kolmandate isikute rahaline osalus jne). Kui teie hinnangulised kulud ei ole abikõlblikud (sh kui need on liigsed), võidakse teil paluda neid vähendada.
- **Kasumi mittetaotlemise reegel** – toetused EI tohi anda kasumit (st tulude ülejääk + ELi toetus kuludele). Seda kontrollitakse projekti lõpus.
- **Topeltrahastamise vältimine** – topeltrahastamine ELi eelarvest on rangelt keelatud (v.a ELi koosmõjudega seotud tegevuste raames). Väljaspool selliseid koosmõjudega seotud tegevusi võib iga tegevus saada ELi eelarvest ainult ÜHE toetuse ja kuluartikleid EI tohi deklareerida kahe eri ELi tegevuse jaoks.
- **Lõppenud/pooleli projektid** – juba lõppenud projektide taotlused lükatakse tagasi; juba alustatud projektide taotlusi hinnatakse iga juhtumi korral eraldi (sel juhul ei hüvitata tegevuste kulusid, mis toimusid enne projekti alguskuupäeva / taotluse esitamist).
- **Kombineerimine ELi tegevustoetustega** – kombineerimine ELi tegevustoetustega on võimalik, kui projekt jääb tegevustoetuse tööprogrammist välja ja tagate, et kuluartiklid on raamatupidamises selgelt eraldatud ja EI OLE deklareeritud kaks korda (vt [Selgitustega näidistoetusleping, artikli 6 lõike 2 punkt E](#)).
- **Mitu taotlust** – taotlejad võivad sama taotlusvooru raames esitada eri projektide kohta mitu taotlust (ja saada nende jaoks rahalisi vahendeid). Organisatsioonid võivad osaleda mitmes taotluses.

KUID: kui *väga sarnase* projekti kohta esitatakse mitu taotlust, võetakse vastu ainult üks taotlus, mida hinnatakse; taotlejatel palutakse üks neist tagasi võtta (või see lükatakse tagasi).
- **Uuesti esitamine** – taotluseid võib muuta ja uuesti esitada kuni esitamise tähtajani.
- **Tagasilükkamine** – taotluse esitamisel nõustuvad kõik taotlejad käesolevas taotlusvooru dokumendis (ja selles viidatud dokumentides) sätestatud taotlusvooru tingimustega. Taotlused, mis ei vasta kõigile taotlusvooru tingimustele, **lükatakse tagasi**. See kehtib ka taotlejate suhtes: kõik taotlejad peavad vastama kriteeriumidele; kui üks neist ei vasta, tuleb ta asendada, vastasel juhul lükatakse kogu taotlus tagasi.
- **Tühistamine** – võib esineda asjaolusid, mille tõttu tuleb taotlusvoor tühistada. Sellisel juhul teavitatakse teid taotlusvooru või teema värskenduse kaudu. NB! Tühistamine ei anna hüvitise õigust.
- **Keel** – taotluse saab esitada mis tahes ELi ametlikus keeles (projekti kokkuvõtte peaks siiski olema alati inglise keeles). Tõhususe huvides soovitame tungivalt esitada kogu avaldus ingliskeelsena.

- **Läbipaistvus** – kooskõlas [ELi finantsmääruse](#) artikliga 38 avaldatakse teave ELi toetuste kohta igal aastal [Europa veebilehel](#).

See hõlmab järgmist:

- toetuse saajate nimed
- toetuse saajate aadressid
- eesmärk, milleks toetus anti
- maksimaalne antud toetussumma.

Erandjuhtudel võidakse avaldamisest loobuda (piisavalt ja nõuetekohaselt põhjendatud taotluse alusel), kui esineb risk, et avalikustamine võib ohustada teie ELi põhiõiguste hartas sätestatud õigusi ja kohustusi või kahjustada teie ärihuve.

- **Andmekaitse** – käesoleva taotlusvooru raames taotluse esitamine hõlmab isikuandmete kogumist, kasutamist ja töötlemist. Andmeid töödeldakse kooskõlas kohaldatava õigusraamistikuga. Neid töödeldakse üksnes teie taotluse hindamiseks, toetuse hilisemaks haldamiseks ja vajaduse korral programmi seireks, hindamiseks ja suhtluseks. Üksikasju selgitatakse [Rahastus- ja hankeportaali privaatsusavalduses](#).